

ВІСНИК THE HERALD

-VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно-політичний місячник

З М І С Т

XVI Ювілейний З'їзд ООЧСУ — III З'їзд ОЖ ОЧСУ	1
В. Давиденко — Творча молодь України	4
Д-р М. Кушнір — Проблеми перед нами	7
Вол. Гаврилюк — Ворохта	9
П. Штепа — Неухильно наближається новий 1917 рік	10
В. С-ко — Перший большевицький голод	11
С. Женецький — Чи війна за Лемківщину була справедлива?	15
Л. Полтава — Внутрішня експансія Росії	17
Я. Гриневич — Чи був це акт політичного русофільства? ..	22
Іван Левадний — Київ у 1931 році	26
Вадим Пепа — Останнє слово Сагайдачного	29
Софія Наумович — Поети з Бельгії у Парижі	32
З советського побуту	33

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОВОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

У ВИДАВНИЦТВІ ООЧСУ МОЖНА НАБУТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать, стор. 32	0.50	Л. Полтава: 1709 (роман), стор. 224, ціна: т. о. 2.50 м. о.	2.00
Е. Маланюк: Малоросійство, стор. 36	0.50	Я. Стецько: 30-те Червня 1941 р., стор. 463, ціна: т. о. 7.00, м. о.	6.00
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	М. Сосновський: Україна на міжнародній арені 1945-1965, стор. 272	3.50
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури; стор. 80	0.50	Ф. В. Корчмарик: Духові впливи Києва на Московщину в добу Гетьманської України, стор. 245	4.00
Е. Маланюк: Остання весна (поезії), стор. 104	1.50	* Косак-Охримович-Тураш, стор. 190, ціна: т. о. 4.00, м. о.	3.00
Е. Маланюк: Серпень (поезії), стор. 72	2.00	О. Дяків-Горновий: Ідея і чин, стор. 408, т. о.	5.00
** Історія Русів, стор. 346	3.00	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
Д. Донцов: Правда прадідів великих, стор. 95	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дії)	1.00
Д. Донцов: Хрестом і мечем, стор. 319, ціна: т. о. 5.00, м. о.	4.00	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дії)	1.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	О. Вабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	О. Запорожець: В одвічний боротьбі, стор. 370	2.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода, сторінок 100	0.50	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	Р. Володимир: Палкі серця (поезії), стор. 215	2.50
О. Оглоблин: Думки про сучасну українську історіографію, стор. 87	1.50	Зореслав: З ранніх весен (поезії), стор. 112	2.00
А. Книжинський: На дні ССРСР, стор. 232	2.75	„ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ“ — історичний збірник УСС, 1914-1964, стор. 608, т. о.	12.00
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман) сторінок 288	3.75	В. Гаврилюк: Тінь і мандрівник (поезії), стор. 105	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	М. Кушнір: Край і еміграція, стор. 47	0.75
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Островерха: На закруті, стор. 142	2.00
Л. Старницька-Черняхівська: Іван Мазепа, сторінок 154	1.25	М. Островерха: Великий Василяннин, стор. 48	0.50
Л. Старницька-Черняхівська: Останній сніп, сторінок 44	0.50	М. Островерха: Гомін здалека, стор. 127	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75	М. Островерха: Блиски і темряви (спогад), стор. 208	2.00
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25	М. Островерха: Чорнокнижник із Зубрівки, стор. 32	0.50
В. Гришко: Панславизм в советській історіографії і політиці, стор. 37	0.25	М. Островерха: Грозна калини, стор. 132	2.00
Б. Кравців: Людина і воєк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), стор. 31	0.25	М. Островерха: Без докору (міркування на містецькі теми), стор. 154	1.50
РІЧНИКИ ВІСНИКА (тверда оправа)	8.00	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, стор. 15	0.25	Хосе Ортега-і-Гассет: Бунт мас	2.00
Е. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50	АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ:	
В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25	Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
П. Мірчук: З мого духа печаттю (25-ліття ОУН), стор. 30	0.50	N. Chirovsky: Old Ukraine, 480 pp.	7.00
П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	1.00	N. Chirovsky: The Economic Factor in the Growth of Russia, 178 pp.	3.75
П. Мірчук: Під покров Богородиці (свято УПА), стор. 32	0.25	N. Chirovsky: The Ukrainian Economy, 93 pp.	1.50
П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00	N. Chirovsky: An Introduction to Russian History, 280 pp.	4.50
П. Мірчук: Українська Повстанська Армія — 1942-1952, стор. 319	2.00	L. E. Dobriansky: The Vulnerable Russians, 454 pp.	6.00
П. Мірчук: Українська Державність 1917-1920, стор. 400	5.00	I. Mirchuk: Ukraine and its People, 280 pp.	3.00
С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00	O. Honcharuk: If war Comes Tomorrow, 63 pp.	1.00
Г. Косинка: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00	W. Dushnyck: The Ukrainian-Rite Catholic Church at the Ecumenical Council (1962-1965), 191 pp.	3.00

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K
P. O. Box 304, Cooper Station
New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ І ПОШИРЮЙТЕ „ВІСНИК ООЧСУ”!

ВІСНИК

ХVІ ЮВІЛЕЙНИЙ З'ЇЗД ООЧСУ — ІІІ З'ЇЗД ОЖ ОЧСУ

Нью Йорк (В. Д.). У суботу й неділю 27-28 листопада в готелі „Коммодор” при 42-ій вулиці і Лексінгтон Евню відбувся 16-ий ювілейний з'їзд Організації Оборони Чотирьох Свобід України і 3-ій З'їзд Об'єднання Жінок ОЧСУ, у висліді якого проф. Іван Вовчук був обраний на голову Головної Управи ООЧСУ, а мгр Уляна Целевич переобрана на голову Головної Управи ОЖ ОЧСУ. З'їзд відкрив молитвою о. Христофор Войтина, а слово до присутніх делегаток і делегатів виголосив дотеперішній голова ГУ ООЧСУ мгр Іван Винник, нав'язуючи до 25-ліття існування цієї організації.

Мгр Уляна Целевич, голова ГУ ОЖ ОЧСУ, привітавши присутніх, пригадала, як п'ять років тому в цьому самому готелі створено цю нову організацію, як компонента Організації Українського Визвольного Фронту, закликала вшанувати однохвилинною мовчанкою тих, що відійшли навіки, бо їх покликав Бог, і представила члена репрезентації АБН, редакторку „АБН-Кореспонденс” і почесного члена ОЖ ОЧСУ мгр Славу Стецько. Виступивши з короткою промовою, мгр Слава Стецько, пригадала, що цей з'їзд відбувається саме в першу річницю трагічної смерті Алли Горської, „одної з тих, що добровільно йдуть на Голготу”, розповіла про діяльність Світової Антикомуністичної Ліги і ствердила, що на зовнішньому відтинку українська концепція перемагає московську. „Але нам нічого орієнтуватися на чужинецькі сили, — сказала вона, — наша орієнтація на власний народ. І ми самі мусимо бути отими одержимими, на яких мають орієнтуватися всі пасивні, нерішені”. По закінченні спільної програми, делегатки ОЖ ОЧСУ вийшли на свої наради до сусідньої залі.

В з'їзді ООЧСУ взяло участь 130 делегатів від 50 Відділів і понад 30 гостей. До Президії З'їзду були вибрані: голова д-р М. Климишин, заступники — мгр С. Лозинський, д-р М. Богатюк, секретарі — інж. А. Забродський і В. Шарван. Д-р М. Климишин закликав присутніх на нарадах перевести їх так, „щоб могли одверто подивитися в очі тим нашим героям на Україні”. Проголошений порядок нарад прийнято одноголосно. До Номінаційної комісії ввійшли: д-р С. Галамай, ред. І. Білинський, ред. В. Левенець, мгр М. Кармелюк і П. Шагай, до Резолюційної — д-р М. Кушнір, проф. І. Вовчук, ред. В. Давиденко, мгр Б. Сидоряк, мгр М. Дужий, до Фінансової — мгр І. Винник, Л. Кокодинський, д-р В. Савчук, А. Никончук, С. Лопатій, до Статусової

— мгр М. Дужий, мгр Я. Рак, д-р Савчук, д-р О. Соколишин, мгр С. Лозинський.

Із звітами про діяльність Головної Управи за минулу каденцію виступили: д-р В. Нестерчук — секретаріят, Б. Казанівський — організаційна референтура, д-р С. Галамай — референтура зовнішніх справ, мгр І. Винник — референтура внутрішньої політики, ред. І. Білинський — відтинки суспільно-політичної праці, ред. В. Левенець і М. Зацухний — фінансовий звіт, д-р М. Кушнір — культура і освіта, ред. В. Давиденко — „Вісник” в його 25-річчя. По звітах вив'язалась дискусія, в якій взяло участь понад десять делегатів. На всі запити мгр І. Винник дав вичерпні відповіді. Уступаючій Управі уділено абсолюторій через аклямацію.

Почесними членами ООЧСУ під загальні оплески найменовано Гр. Бура, колишнього члена УВО з Джерзі Ситі, і також кол. члена УВО, скромного і жертвенного працівника Дмитра Залізняка з Нью Йорку.

БЕНКЕТ

О 7-ій год. вечора в тому ж готелі у Балевій залі відбувся бенкет, перед яким молитву відчитав о. д-р В. Гавліч. Мгр Іван Винник у своїй промові розповів про історію і цілі ООЧСУ, про її успіхи за 25 років діяльності на терені ЗСА і згадав про засновника цієї під цю пору найбільшої в Америці політичної організації інж. Євгена Ляховича.

ВИСТУП ГОЛОВИ ПРОВІДУ ОУН ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКА

Зі словом-привітом і промовою, присвяченою національно-визвольним процесам в Україні, виступив колишній прем'єр Правління України в 1941 р., президент ЦК АБН, президент Європейської Ради Свободи, член Президії Світової Антикомуністичної Ліги і голова Проводу ОУН Ярослав Стецько.

„Одну матір має людина або не має жадної — почав свою промову Голова Проводу ОУН — висловлюючи в дальшому радість і повну підтримку для відбутого недавно в Римі П'ятого Синоду Помісної Української Католицької Церкви із патріархорівним Верховним Архiepіскопом Кардиналом Йосифом Сліпим у провіді, як і вдоволення та підтримку започаткованих уже новообраним Митрополитом Української Православної Церкви в ЗСА Владикою Мстиславом Скрипником заходів для ієрархічного об'єднання Української Право-

славної Церкви всіх юрисдикцій в Синоді Єпископів та в надії, що в недалекому майбутньому здійсниться також мрія про патріархальне завершення єдиної Української Автокефальної Православної Церкви. Головним моттом промови Голови Проводу ОУН був заклик, щоб завжди діяти в допомозі тим, що борються за волю в Україні та завжди орієнтуватись на власні сили народу. Наша ставка — наш вічний, святий Київ, говорив п. Я. Стецько. Це своє слово закінчив він словами: „В Україні іде страшний бій за становлення нашої нації. Іде тотальна боротьба проти Москви. Українська націоналістична молодь пізнала себе і вертається до праджерел свого духа, до ідеалу Христа і Мадонни. Честь і слава одержимим України!”

Тостмайстер ред. І. Білинський дякує п. Ярославів Стецькові. Мгр У. Целевич підносить Голові Проводу ОУН, як великому синові України, золоту медалю княгині Ольги, що її ОЖ ОЧСУ виготовили в золоті, бронзі і ербілі. Всі присутні співають „Многая літа”.

ПРИВІТАННЯ ВІД ПРЕЗИДЕНТА РИЧАРДА М. НІКСОНА

Із привітанням для З'їзду президент Р. Ніксон висловив свого особистого репрезентанта, асистента секретаря скарбниці п. Россідеса. Згадавши, що він сам завжди гордився своїм грецьким етнічним походженням, як українці гордяться своїм, та передаючи привітання від Президента, п. Россідес звернув увагу на теперішні заходи Уряду для стабілізації економіки, кажучи, що здорове господарство країни завжди було і залишається одною з основних гарантій волі. Відпоручника Президента представив привітним голова Українського Відділу ПАБНА інж. Михайло Шпонтак.

ПОЧЕСНА ПРЕЗИДІЯ

В почесній президії бенкету засіли представники духовенства, центральних громадських, політичних, наукових і також жіночих організацій. Серед них можна було бачити, крім тих, що виступали з усними привітаннями, мгра Славу Стецько, мгра В. Лєніка з Європи, представника центральної організації Оборони Лемківщини, І. Тельюка — представника УНСоюзу, голову ГУ СУМА мгра С. Гановського і багатьох інших. З усіма привітаннями З'їздові виступали: головний президент УНСоюзу і голова Президії СКВУ п. Йосип Ли-

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

согр, голова ПАБНА д-р Дочев, президент УККА проф. Л. Добрянський, голова Об'єднаних Українських Організацій Нью Йорку Р. Гуглевич, представник ЛВУ з Канади В. Безхлібник, від Світової Федерації Українських Жіночих Організацій О. Процюк, голова Наукової Ради Катедри Українознавства при Гарвардському Університеті проф. О. Пріцак.

Письмові привітання для З'їзду відчитав ред. І. Білинський від Його Блаженства Кардинала Йосифа Сліпого з Риму, Митрополита УПЦ в ЗСА Мстислава, Апостольського Візитатора в Західній Європі І. Бучка, Архiepіскопа Амвросія Сєнішнина, Євангельського Об'єднання, ЦК СУМ в Бельгії, Т-ва кол. Вояків УПА в Канаді, Об'єднання Жінок ЛВУ, ЛВУ, ЦПУЕ в Німеччині, першого голови ГУ ООЧСУ С. Ляховича, ОДВУ, СУК „Провидіння”, ЗУАДК, УРСОюзу, Золотого Хреста, НТП, УВАН, Т-ва Українських Інженерів, „Самопоміч” і цілого ряду конгресменів.

Загальне захоплення присутніх викликала поява дівочого хору „Жайворонки” Осередку СУМА в Нью Йорку під орудою Р. Степаняка, які України ніколи не бачили, але серця і душі мають українські. Хор виконав пісні: „Понад Прутом моя Коломия”, „Пісню УПА”, „Марш Синьої дивізії” — в обробці Р. Степаняка. Акомпанював п. Т. Левицький. Оперова співачка Марта Козольська-Муєйчук причарувала слухачів своїм виконанням „Ночі”, „Жита” та „Козака” — муз. Гнатишина і арії з „Івасика-Телесика” М. Фоменка. Розвагову програму закінчив своїми гуморесками Микола Понеділок, викликаючи на залі загальний сміх і піднесення настрою. Керував мистецькою програмою голова Осередку СУМА в Нью Йорку п. К. Василюк.

Всч. о. В. Базилевський з благословення Преосвященного Андрія закінчив бенкет молитвою і побажаннями для ООЧСУ дальших успіхів у її діяльності.

На другий день нарад, після звіту Фінансової комісії проф. І. Вовчук виголосив доповідь: „Національно-політичне становлення на Україні і еміграція”, в якій дав широкий огляд політичних процесів, що формують спільну тактику боротьби нашого народу проти московського імперіалізму. Проф. Марія Овчаренко, авторка популярного підручника для молоді „Золоті ворота”, професор історії Істери університету в Ілліной, виголосила доповідь на тему сучасних літературних процесів на Україні, окрему увагу присвятивши поетесі Лілі Костенко і Василю Симоновичу.

Проф. М. Кушнір відчитав резолюції, що їх з деякими поправками і додатками прийнято одностайно. Резолюції будуть опубліковані в наступних числах „Вісника”.

НОВА ГОЛОВНА УПРАВА ООЧСУ

Після звіту Номінаційної комісії, керівні органи ООЧСУ вибрано одностайно в такому складі: Гол. Управа — проф. І. Вовчук, голова, 1-й заступник — д-р М. Климишин, 2-й — мгр Юрко Волошин, 3-й — Уляна Целевич; секретар ред. В. Левенець, члени — д-р В. Савчак, мгр І. Базарко, ред. І. Білинський, д-р

М. Богатюк, мгр Будзьяк, проф. С. Вожаківський, д-р С. Галамай, мгр Є. Гановський, ред. В. Давиденко, інж. А. Забродський, мгр Л. Кокодинський, д-р М. Кушнір, мгр С. Лозинський, В. Мазур, д-р Н. Процик, А. Соколик, А. Скальський, інж. Б. Федорак, пор. Л. Футала, О. Черінь, д-р М. Чировський; Контрольна комісія: мгр І. Винник — голова, д-р Я. Бернадин, М. Зацухний, Б. Казанівський, М. Шашкевич; Організаційний суд: мгр М. Дужий — голова, члени — Р. Бігун, д-р О. Соколишин, В. Костик, П. Шагай.

На час З'їзду в залі нарад старанням п. Василя Харука при участі д-ра О. Соколишина була зорганізована виставка видань, нагрудних жетонів і відзнак ООЧСУ.

З'їзд ОЖ ОЧСУ

Наради 3-го З'їзду ОЖ ОЧСУ відкрила мгр Уляна Целевич, після чого вибрано президію в складі: М. Несторук — голова, С. Бура — заступник, А. Мірчук — секретар. Всі присутні вітали на залі нарад пані Славу Стецько. Проголошений порядок нарад прийнято одностайно, після чого вибрано комісії: Мандатно-верифікаційну (Д. Кульчицька, М. Пенджола і С. Легета), Фінансову (Л. Костик, А. Гарас і С. Радьо), Резолюційну (С. Бернадин, М. Романенчук і М. Ласовська), Номінаційну (Д. Степаняк, М. Лозинська, М. Несторук, М. Ласовська і М. Кульчицька).

Звіт пані У. Целевич за минулу каденцію, в якому наголосила вона політичний аспект праці ОЖ ОЧСУ, підкреслила зміну політики ЗСА та Ватикану, що стосується також української жінки, прийнято одностайно. Як виходить із звіту п-ї У. Целевич, ОЖ ОЧСУ, що постала лише п'ять років тому, має вже 23 Відділи, з них 3 пасивні. Один з кращих Відділів у Сиракузах, що нараховує багато молоді і працює під головуством пані К. Микитиної. В останній каденції відбулось 219 засідань управ Відділів і 145 ширших сходів. Листів і обійників вислано 988. ОЖ ОЧСУ активно співпрацює з усіма Організаціями Українського Визвольного Фронту, церквами, радіовисільнями, зокрема чужинецькими. 20.000 підписів зібрано під петиціями в обороні нищеної української культури і ув'язнення борців за волю України, які передано до Уряду ЗСА і ОН. На це одержано 126 позитивних відповідей. Головна Управа вислала листи до міжнародних організацій з протестами проти відзначення століття Леніна, як „великого гуманіста” і переслідування української творчої молоді. Головна Управа організувала радіопересилання для українських вояків у В'єтнамі. Очевидно, в короткому звіті можна подати лише окремі фрагменти з широкої діяльності Головної Управи ОЖ ОЧСУ і її Відділів.

Далі звіти складала секретар М. Несторчук, референтка фінансів Л. Костик, М. Ласовська і М. Твердовська від комісії в справі виготовлення і поширення медалей княгині Ольги, організаційний референт С. Бернадин і був прочитаний звіт відсутньої культ.-освітньої референтки М. Ганушевської.

В 3-му З'їзді ОЖ ОЧСУ брало участь 36 делегаток, 16 членів Головної Управи і 14 гостей.

Після схвалення абсолютної уступачої Управі, на пропозицію Номінаційної комісії вибрано керівні органи ОЖ ОЧСУ в такому складі: голова Головної Управи мгр Уляна Целевич, заступники А. Буцера, Д. Степаняк і С. Легета; секретарі — М. Несторчук і М. Лозинська; культурно-освітня референтура — М. Ганушевська, І. Климовська, П. Андрієнко-Данчук і І. Кононова; архіваріуси — М. Романенчук і В. Харук; пресова референтура — М. Ласовська, А. Давиденко і Л. Гошко; зв'язкова — С. Бернадин; касири — М. Твердовська і М. Пенджола; організаційна референтура — С. Бура, С. Радьо, О. Рошецька і Д. Степаняк; суспільна опіка — Д. Кульчицька, М. Кульчицька, Н. Голяш, Є. Заставська; вільні члени — К. Микитина, М. Матійцьо, К. Мороз і А. Мірчук; суд — М. Несторук, М. Богатюк, М. Каршини; контрольна комісія — А. Гарас, Л. Костик, М. Василик, А. Піх і О. Макар.

Відчитані резолюційною комісією резолюції після обговорення прийнято одностайно.

Діяльність ГУ ОЖ ОЧСУ ілюструвала виставка фотографій, документів і газетних витинків, зорганізована В. Харук, М. Романенчук, С. Бернадин, і окремі фотоальбоми Відділів. З'їзд прикрасила виставка помистецькому виготовлених ляльок пані Гриневич з Чикаго.

Остання частина конвенції ОЖ ОЧСУ і ООЧСУ зі спільною участю всіх делегаток і делегатів закінчилась зверненням нововибраних голів із подякою за активну участь у нарадах і співом „Не пора”.

ХІ ЗАГАЛЬНИЙ ЗБІР УПІВЦІВ У КАНАДІ

Товариство колишніх вояків УПА в Канаді мало в суботу, 13 листопада 1971 р. свій ХІ Загальний Збір, яким одночасно завершило 20 літ свого існування і праці. Наради відбулись в пополудневих годинах в „Домі Просвіти” в Торонті, а вечером, на спільній вечері у ресторані „Дач Сістерс Інн”, голова уряду України з 1941 року і голова Проводу ОУН Ярослав Стецько перевів декорування Золотим Хрестом (виданим у 25-річчя УПА в 1967 р.) членів Товариства і найближчих рідних поляглих воїнів і командирів УПА та сказав відповідне до хвилини будуюче слово.

ХІ Загальний Збір вислухав добре опрацьовані звіти та дві короткі доповіді, перевів дискусію, схвалив резолюції і обрав нові керівні органи на дальшу трирічну каденцію. Головою Товариства обрано Миколу Кулика.

ЧИТАЧУ! ЗРОБИ ДАРУНОК ПРИЯТЕЛЕВІ: ПЕРЕДПЛАТИ ДЛЯ НЬОГО „ВІСНИК” — ОРГАН ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ.

В. Давиденко

ТВОРЧА МОЛОДЬ УКРАЇНИ

Учениця 9-ої класи села Куянівки на Сумщині, Наталка Білоцерківець, у своєму зворушливому віршику, надрукованому в харківському „Прапорі”, писала:

Купана-цілована хвилями Дніпровими,
Люблена, голублена сивими дібровами,
З колоска пахущого, з кореня цілющого,
Із усмішки і сльози, сонця, вітру і грози
Наша мова...

Молоденька поетка у цьому своєму вірші пише далі, що їй болить душа, коли вона зустрічає „недбальця”, який „цурається рідні, зневажа батьків пісні”, і прирікає передати нащадкам „материнський світлий дар” — рідну мову.

Поет уже середньої генерації, Микола Сингаївський у вірші „Україно мая” пише:

Я на голос батьків з діда-прадіда йду,
довіряючи їм ранні спалахи дум.
Що посаджене, зрощене в нашій саду,
все належить до краллі, до крихітки нам —
найдорожче батькам, найрідніше синам...

Ці і десятки інших віршів, здається, не мають у собі жадних політичних тенденцій, — це патріотичні вірші, в яких поети висловлюють свою глибоку любов до землі своєї і своїх предків. Але останнім часом їх щораз менше можна бачити в советських журналах, бо патріотизм там може бути лише советський, значить всеросійський. Український, грузинський, естонський патріотизм — це „буржуазний націоналізм”, що є і був для московських шовіністів, які стоять тепер при владі в Советському Союзі, найбільшою небезпекою. І тому так звані українські поети з тонким політичним нюхом, як от, наприклад, Ростислав Братунь, що перебуває тепер в Нью Йорку як заступник делегата в делегації УССР на сесії Об'єднаних Націй, пишуть вірші, що своїм духом і змістом майже не різняться від тих, писаних в часах „культу особи” Сталіна. Ось уривок з одного із недавніх Братуневих віршів, присвячених Москві:

Я у Львові ім'ям твоїм марив,
Я кремлівськими зорями снів,
Коли сонце ховалось за хмари,
Мов тікало від гніту панів...

В кінці цього довгого і несмачного своїм крайнім підлабузництвом вірша він заявляє іменем українського народу, що „ми з Росією рідні по крові, будемо завжди з тобою, Москва”, і запевняє, що український народ знайшов своє щастя у „союзі радянських народів”.

Як бачимо, відстань поміж ученицею 9-ої класи Наталкою Білоцерківець, Сингаївським і Братунем, про якого Українська Радянська Енциклопедія пише, що він „відображує у своїх поезіях соціалістичні перетворення в західних областях України” — як від неба до землі. Братуні навіть слова „Україна” бояться і заступають його звичайно ближче неозначеними словами „наша батьківщина”, „наша країна”, бо розуміти під цими словами можна і Росію і Советський Союз.

Нове відродження українського патріотизму почалося на порозі 1961 року власне в поезії. Малий гурт так званих шестидесятників сміливо виступив, щоб рятувати українську літературу — і не тільки літературу, а й культуру! — від стагнації — смерті, до якої тягнули її Сталінові слуги. Вони скористалися з тієї облудної „відлиги”, що її, як вентиль, відкрили на якийсь час сталінські сироти для поневолених тоталітарним режимом народів. На українському літературному небі заблищали нові імена — Василя Симоненка, Ліни Костенко, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Григорія Кириченка, а пізніше ще молодших, Калинця і Стуса. В прозі звернули відразу на себе увагу імена Григорія Тютюнника, Євгена Гуцала, Валерія Шевчука, Бориса Різниченка. А в критиці вперше після єжовського терору заговорили спершу несміливо, а далі чимраз сміливіше Іван Дзюба, Іван Світличний.

Вже пізніше потряс думками українського патріотичного громадянства своєю підпільно виданою книжкою „Соціалізм чи русифікація?” Іван Дзюба. В цій глибоко аналітичній історіософській праці цей молодий історик представив на основі статистичних даних і особистих досліджень та спостережень жахливий образ сучасної, московщеної, вилущуваної з усяких на-

ціональних амбіцій, стягнутої на рівень російської провінції України, „молодшої сестри Москви”, що згідно з старомосковськими традиціями має їй слугувати і в усьому волю її виконувати. Що більше — Україна мусить перестати бути сама собою, злившись духом і тілом із „старшою сестрою”, мусить стати російською провінцією, де українці виконуватимуть роллю отих вдячних африканських тубільців, які при нагоді виступали перед англійськими колонізаторами у своїх національних строях і танцювали свої національні танці.

На чолі шестидесятників своєю відвагою і безкомпромісовістю став Василь Симоненко, син „старої Ориси-колгоспниці”. Смертельно хворий, він поспішав висловити те, що палило його душу, як українця, як сина своєї нещасної батьківщини. Його поезії, що дійшли до нас, і його Щоденник — ніби програма, з якою мають виступати його сучасники. Як виходить з невеликого творчого Симоненкового доробку, був це вірний і послідовний учень Шевченка, який через понад сто років після смерти свого вчителя вибухнув з тією ж пристрастю, як і його вчитель, в обороні кривдженої України. Незнаний автор передмови до підпільного видання Симоненкових поезій написав: „Колись історики літератури може й назвуть Василя Симоненка найталановитішим поетом свого покоління. Але ми знаємо, що серед нас не було і немає поета більшої громадянської мужності, більшої рішучості, більшої безкомпромісовості, ніж Василь Симоненко”.

Хто насмілився, крім нього, з такою палючою лютю звернутися до гнобителів України:

Тремтять, убивці, думайте, лакузи,
Життя не наліза на ваш копил.
Ви чуєте? — На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для могил.

Після смерти Василя Симоненка советська офіційна критика марно силкувалась приховати його шевченківську кобзу від читачів, замовчати його революційні поезії, які широко розійшлися в списках серед молоді. Але в залізний фонд української літератури вже навіки ввійшли його вірші, в яких він прибиває до ганебного стовпа советський режим і його посіпак, приречених на ганебну загибель:

Уже народ — одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля!
Розтерзані, зацьковані, убиті
Підводяться і йдуть чинити суд.
І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на туші плісняві і ситі,
І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд.

І так стали одні проти одних — з одного боку — маленькі Наталки, що в умовах тотального обмосковщення ростуть як українські патріоти, середнього покоління поети і письменники, що використовують українську мову для її ж таки оборони, молоді історики й літературознавці, що найбільш переконливими аргументами поборюють колонізаторів-окупантів з їх народобивчою політикою, і з другого боку — „раби, підніжки, грязь Москви”, що заради „лакїмства нещасного” продають свою рідну матір.

Виступи шестидесятників знайшли широкий відгомін серед української, передусім студентської молоді, яка не зазнала сталінського терору, яка вже не вірить в анахронічний марксизм-ленінізм і шукає ідеологічного опертя в історії і традиціях свого народу. Всеукраїнськість-соборність цього руху можна виразно побачити з прізвищ і місця походження найбільш активних представників цього руху, які репрезентують всі землі України. Масовість цього руху не раз продемонстровано в Києві, хоч би на відзначенні дня перевезення останків Шевченка з Петербургу до Канева, у Львові в днях процесів проти арештованих за „буржуазний націоналізм”, у Станіславові, коли на ці процеси, щоб протестувати проти них, приїздили їхні одноподумці з усіх частин України.

В голосному „Листі творчої молоді Дніпропетровська”, що його підписали понад триста студентів, журналістів, учителів, на яскравих прикладах розкривається всю брутальність русифікації, все нахабство московських шовіністів та їхніх прислужників „малоукраїнців” і терор проти тих, хто боронить права свого народу. Це — широкий акт обвинувачення советському окупаційному режимові, партії і урядові, що називає себе українським. На підприємствах і в установах Дніпропетровська організовано збори для засудження „злочинців” — ав-

торів листа Сокульського і Кульчинського. При чому текст листа ніде не читано. Як довідуємось з підпільного „Українського Вісника”, в автоколоні 21-90 про „хижі наміри націоналістів” інформував секретар партійного бюро Щуренков, який сам „Листа творчої молоді” не читав, бо навіть йому кагебісти цього не довірили. Характеристично, що на процесі проти Сокульського і Кульчинського виступав шофер Кузьменко, „родовитий пролетар”, який заявив про підсудних, що це — „чесні люди”. З обуренням писали в місцевій газеті про Кузьменка, що він, „вийшовши на сцену, театралью схрестив руки на грудях і зухвало поглядав на залю”.

З найголосніших судових справ, зв'язаних з патріотичним рухом молоді, відомі на Заході справи Вячеслава Чорновола, автора першого, зібраного в окремій книжці обвинувального акту проти советського режиму п. н. „Горе з розуму”. Справа Михайла Масютка, якому інкримували авторство нелегально поширюваних статей „Сучасний імперіалізм”, „Клясова та національна боротьба”, „З приводу процесу над Погружальським” — московським шовіністом, який підпалив був відділ української документації в Академії Наук у Києві. Справа М. Озерного, учителя української мови і літератури, якого судили за те, що прищеплював дітям „український буржуазний націоналізм”, домагаючись, щоб вони не вживали русицизмів, диктуючи їм такі афоризми, як „Твоїми ворогами є вороги твого народу”. Його засудили на шість років ув'язнення і ізолювали як небезпечного злочинця. Справа Ярослава Геврича, Івана Геля, Ярослави Менкуш, яких обвинувачувано за те, що „з метою підриву радянської влади займалися організаційною діяльністю, скерованою на проведення антирадянської агітації шляхом розмножування і поширювання антирадянських націоналістичних документів з наклепницькими вигадками, що ганьблять радянський державний і суспільний лад”. Справа Михайла

У зв'язку з переїздом переплетні на інше місце вихід листопадового числа „Вісника” в значній мірі спізнився. Передплатників і читачів „Вісника” просимо вибачити.

Адміністрація „Вісника”

Гориня, який виступав проти лжетеорії двомовності, а фактично ліквідації всіх національних мов в ССРСР, проти мішаних шкіл з російською і національними мовами навчання, проти насильного накидання російської мови неросійському населенню під виглядом зміцнення дружби народів.

Справа Святослава Караванського з Одеси, цього незламного титана духа, що, будучи засуджений на 25 років ув'язнення за приналежність до Організації Українських Націоналістів, не склав зброї, знов виступив проти московських „лакуз”, „убивців”, „катюг”, „тиранів” — і знову був запроторений у мордовські табори смерті. В заяві до прокуратури і уряду УСССР дружина Караванського просила... розстріляти свого чоловіка, щоб у такий спосіб припинити його фізичні і моральні тортури. Така трагічна заява безпрецедентна в історії вільних і революційних рухів.

Такі постаті, як недавно померлий в концтаборі Сорока, як Зарицька, його дружина — із старшої генерації, і як Караванський, Мороз, Панас Заливаха і Алла Горська, несамохіть викликають ремінісценції з перших часів християнства, спогади про тих Христових воїнів, які не вагалися за свою віру йти на найтяжчі муки і смерть. І це свідчить про те, що ідея вільної України настільки запальна, настільки велика, що за неї кращі її сини й дочки не вагаються віддавати найдорожче, що має людина — своє життя.

Явище „Самвидаву” — підпільних періодичних видань, що містять без узагальнень інформації про порушення на Україні свободи слова і позасудові репресії, про факти московського шовінізму і українофобії, про спроби советської пропаганди дезінформувати громадянство, про становище українських політв'язнів по тюрмах і таборах, про різні акції протесту — також безпрецедентне явище в підсоветській дійсності. Поряд з „Самвидавом”, незалежно від нього, пливають широким потоком на Захід, поширюються на українських землях „захалавні” твори — вірші, оповідання, наукові трактати на соціологічні, історичні теми і есеї на теми поточної політики. У ніби всесоюзній „Хроніці поточ-

(Закінчення на стор. 20-ій)

Д-р Михайло Кушнір

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕД НАМИ

(Продовження)

II. ПРОБЛЕМИ СПІВЖИТТЯ

1. Осамітнення і колективізація

Поняттєве, концепційне окреслювання стосунку одиниці до збірноти спиралося впродовж довгих століть на християнській традиції. Її істота засновувалася на своєрідному зісполненні особовости і суспільства. Турбота про спасіння власної душі була головним обов'язком кожної людини. Але завдяки цьому могли бути устійнені межі особистої незайманости, в яких кожний був паном самого себе, якщо тільки Богові мав давати розрахунок із того, що з собою вчинив. Але водночас цей обов'язок не мав еґотичного характеру: він був виконанням Божого закону, отже найвищого закону буття, що обов'язує всіх. Нав'язувалася нитка спільности між людьми. Праця для власної душі виявлялася любов'ю, чинно свідченою ближньому, а участь у цьому крузі спільности й виконання обов'язків, що звідси виникали, було свідцтвом журби про спасіння власної душі.

Таким чином християнська доктрина зберігала рівновагу між одиницею і збірнотою. На цьому ґрунті не було можливе одностороннє підкреслення будь-якого з тих обох складників. Але в міру послаблення сили релігії щораз сильніше почали виявлятися розбіжні тенденції. Перша з них висказувала прагнення одиниці до незалежного і власного життя. Від ренесансового гуманізму до раціоналізму доби просвічення і від ідеології прав людини й громадянина аж до сучасних гасел індивідуалізму триває боротьба з різнорідними чинниками, що видвигають надрядні права в стосунку до одиниці: з Церквою, з традицією, з релігією, з абсолютистичним правлінням, зі становою організацією, з державою, зі суспільною опінією, з моральністю і т. д.

Цю боротьбу ведуть раціоналістичні течії різного роду, а її вислідом є розуміння людини способом щораз більше ізольованим, одиничним. Вузли обов'язків супроти інших стають

люзніші, щораз слабшим стає теж спільний чуттєвий і світоглядний зв'язок. Вартість і гідність людини добачується власне в незалежності й відрубності. Свобода всякого типу стає найвищим ідеалом.

Ті раціоналістичні течії віднаходили несподіваного союзника в течіях іраціоналізму. І вони вели до бунту проти обмежень одиниці. В імені почування, в обороні серця, заради адорації для різнорідности, заради пошани для інстинктів і імпульсів — виступали й вони проти нормативізму релігії та традиції, проти однорідности суспільних наказів. Це становище займали сантименталісти й романтики. Макс Штірнер і Фрідріх Ніцше надали йому своєрідне тавро. Їх вплив був широкий.

Починаючи від другої половини XIX сторіччя, обидві течії, раціоналістична й іраціоналістична, співдіють між собою щораз щільніше в окреслюванні прав людини. Головний сенс цих окреслень зводиться до ідеї свободи. Всупереч давньої традиції, — розуміють людину як цілковито незалежну істоту. Її розум має права на власний осуд про все, її імпульси мають право на вільне діяння. Поскільки раніше людина ставала індивідуальністю завдяки тому, що вона репрезентувала собою окреслені вартості і здійснювала зразковим способом певний тип життя, постільки тепер розуміється індивідуальність натуралістично й експресіоністично; кожний є індивідуальністю завдяки своєму природному вивінуванню, а стає індивідуальністю тим більше, чим сильніше висказує себе самого й унагляднює власну відрубність у стосунку до інших.

Подібно, односторонньому загостренню підпав упродовж сторіч і другий елемент суспільної філософії: поняття збірноти. Цей процес доконувався у щільній співзалежності з тим. В міру того, як поняття одиниці окреслювано як належну індивідуальність, — поняття збірноти набирало рис невблаганного, нівелюючого колективу. Від філософії Томаса Гоббса, що уза-

саднювала всевладу держави й монарха, дозріває це становище в багатьох різнорідних зформуваннях. Воно теж живиться соками раціоналізму й іраціоналізму, подібно як індивідуалістичне становище. Раціоналісти підкреслюють кінечність умілого, згідного з вимогами науки, зорганізування суспільства. Одиниця стає тільки дрібним пішаком, уставлюваним і пересуваним на шахівниці збірного життя, необхідним, але не самостійним коліщатком великої суспільної махіни. Справність, доцільність, плановість організації є найвищими вказівниками поступування.

Ця ідея є спільна багатьом різним капіталістичним і соціалістичним течіям, а також технократам і тоталізмам. Але водночас із джерел іраціоналізму постає чуттєвий культ суспільних груп, народжується нова містика товпи і мас, екзальтація великими збірнотами. Цей культ збірноти проявлявся в націоналістичних і соціалістичних течіях. Йому не була теж ворожа й ідеологія демократії. Від другої половини XIX сторіччя обидва ці напрямки співдіють між собою. Це виразно виявляється в деяких напрямках соціології, а особливо в школі Е. Дюркгейма, яка специфічним способом сполучує містику збірноти з раціоналізмом. Це висказується в філософії Ж. Сореля, а останньо в фашизмі, нацизмі й большевизмі.

Досліджуючи таким способом ідеї, що стосуються одиниці й збірноти, добачаємо внутрішню сполучність становищ, що поборюють одне одного впродовж XIX сторіччя і аж до наших днів. Це були протиставні становища і тому вони взаємно одне одного провокували, але й скріплювали. Завдяки цьому потрапимо виявити це характеристичне явище, що не раз ті самі ідейні течії вели до індивідуалізму й до колективізму водночас. Таким способом діяли і впливали не тільки, — як ми бачили — течії, такі зрештою багатозначні, як раціоналізм і іраціоналізм, але часто й ті самі мислителі голосили наперемінку й одне і друге гасло. Досконалими прикладами можуть послужити перипетії німецького ідеалізму, особливо філософія Фіхте й Гегеля, як теж погляди Ніцше: крайній індивідуалізм пов'язується в них з рівно крайнім колективізмом. Амбівалентність тих ідей нуртує також і в доктринах соціалізму

й націоналізму. Її можна теж слідкувати в історії капіталістичної філософії, від лібералізму до інтервенціоналізму всяких типів.

А втім, це є явище, що виступає рівночасно і в житті. Чинники й інституції, які мали бути знаряддями визволення одиниці з пут, стають джерелом колективізації. Особливо вимовним, під цим оглядом, є господарський розвиток у XIX сторіччі. Він скріплював — в стосунку до давнього господарського устрою — відосередні сили, визволяв свободу ініціативи, боровся за виплатність індивідуальної підприємливості, а водночас перевів колективізацію праці, а опісля також і консумції. Сучасне господарське життя є водночас і більше зіндивідуалізоване і більше сколективізоване, ніж раніше. Не інший характер мав політичний розвиток. Парляментаризм, який мав бути чинником індивідуальних свобод, вів не раз до партійної неволі, а крайній демократичний лібералізм підготовляв ґрунт під диктатуру.

Отже, в ідеологіях і в дійсності спрягалися ті крайності. Сучасна думка намагається дійти до джерел непорозуміння і віднаходить їх у фальшивому розумінні одиниці, як індивідуальності, й у фальшивому розумінні збірноти, як колективу. Одиницю належить розуміти як особовість, що витворюється; збірноту належить розуміти як спільноту, що нав'язується між людьми. Тоді зникає протиставлення між одиницею і збірноту, невідхильне на ґрунті давніших поглядів. Цілоком навпаки, виявляється, що ті поняття є найцільніше пов'язані: тільки завдяки особовостям можлива пов'язаність спільноти, тільки завдяки спільноті можливе існування особовості. До цього зрозуміння ведуть різні ідеологічні течії давніші й новіші. Є це — від Гумбольдта аж до сучасної педагогіки особовості — течії гуманізму, що розуміє людину як істоту, яка дозріває завдяки сполучці з культурними вартостями, — течії націоналізму, особливо в його давнішій фазі, ліберально-романтичній, релігійній течії, особливо католицька філософія персоналізму.

Сучасна психологія аналізою особовості людини в зв'язку зі середовищем та сучасна соціологія — завдяки усвідомленню своєрідної структури й вартостей спільнотних груп — починаються теж до переборення давніх непоро-

зумінь. Але не досягаємо ще достатньої певності у відмежуванні її від давніх і шкідливих навиків. Тільки засадничий напрям є виразний і засновується на розв'язуванні проблеми одиниці й збірності на підставі понять особовості і спільності. Людина прагне бути вільною, але не хоче бути осамітненою, людина прагне жити спільно з іншими, але не хоче втратити своєї відрубності. Це веде до ревізії багатьох суспільних і виховних кличів, вимагає нового передумання і вирішення багатьох конкретних справ, що стосуються організації співжиття між людьми. Серед тих справ початкове місце займають проблеми інституцій і праць, що регулюють взаємні залежності й обов'язки людини в політичній і господарській ділянках. Тільки ясно усвідомлюючи справу необхідності конкретних реформ, робимо ідею особовості й співжиття керівною і плідною ідеєю, і здійснюємо таким чином завдання нашої епохи. В українському світі ідей — найближчим до здійснення цього завдання є український націоналізм.

**

Впроваджуюча лектура: William Mc Dougall: „The Group Mind” — 3rd ed. 1928 — J. Fels: „Begriff und Wesen der Nation” — 1927 — W. Schmidt: „Rasse und Volk” — 1935 — J. T. Delos: „Le probl. de civilisation. La nation”. Montreal, 1944. — St. Szczepanowski: Mysli o odrodzeniu narodowym, 1936. — також: William Mc. Dougall: „An Introduction to Social Psychology” — 1928.

Поглиблююча лектура: E. Mounier: „Revolutions personaliste et communautaire”, 1935 — Adams-Löwenberg-Pepper: „The problem of the Individual”, 1937 — T. Tönnies: Gemeinschaft und Gesellschaft”, 1935 — J. Maritain: „La personne et le bien commun”, Paris 1947 — O. v. Nell-Breuning: „Einzelmensch und Gesellschaft”, 1950 — E. Welty: „Einzelmensch und Gemeinschaft”, 1951 — L. Tyler: „The Psychology of Human Differences”, 2nd ed. 1956 — J. A. Schumpeter: „Capitalism, Socialism and Democracy” — 3rd ed. 1950.

Також: Karl Jaspers: „Die gestige Situation der Zeit”, 1931 — французький переклад: „La Situation spirituelle de notre temps”, 1931 — Д-р Антін Княжинський: „Дух нації” — соціологічно-етнопсихологічна студія — НТШ, 1959 — Д-р Дмитро Донцов: „Дух нашої давнини” — Прага 1944 — В-во Юрія Тищенко = Д-р Ю. Ру-

БІДОЛАННИЙ ДОМОНТОВИЧ

В „Українських Вістях”, органі „лівої” УРДП, що виходить у Новому Ульмі в Німеччині, Ігор Качуровський в статті „Володимир Винниченко” (листопад 1970 р.) уболіває, що „твори Володимира Винниченка, Валеріяна Підмогильного, Миколи Хвильового, Майка Йогансена, Віктора Петрова-Домонтовича... для масового читача на Україні цілком недоступні”.

Агент КГБ, Віктор Петров-Домонтович, що, виконавши своє завдання на еміграції і повернувшись на „родину”, був нагороджений за це орденом, має всі можливості в Києві подбати, щоб його „найдосконаліші і найвищі досягнення в українській прозі” появились друком в советському видавництві. Уболівань Ігоря Качуровського він не потребує.

І. С-ич

~~~~~  
Вол. Гаврилук

## БОРОХТА

З думками вбитими, мов цвяхи в стелі неба,  
тут цілу ніч пролежав я, чомусь не спав.  
Тут цілу ніч безмежність котиться на тебе  
колесами, що дзвонять в шумі зір і трав.

Сонату місячну хтось грав в нічному космосі,  
наструєним акордами усіх епох.  
І пахнуло серпневе сіно на покосі,  
мов мед священний, мов тисячолітній мох.

А вранці радісне небесне інтермеццо.  
Загомнів пташиний над борами хор.  
Будився день молитвою пташиного мистецтва  
і ліс куривсь кадилами кедрових кор,  
— немов собор.

~~~~~  
ВИРІВНЮЙТЕ

ЗАБОРГОВАНІСТЬ

ЗА „ВІСНИК”

~~~~~  
сов: „Душа народу і дух нації”, Філядельфія, В-во „Америки”, 1948. — Д-р Дмитро Донцов: „Націоналізм” — 3 видання, Лондон, Укр. Вид. Спілка, 1966. — Четвертий Великий Збір ОУН — Перший том: постанови: „Головні ідеологічні й політичні принципи”, стор. 106 — 116.

(Далі буде)

П. Штепа

## НЕУХИЛЬНО НАБЛИЖАЄТЬСЯ НОВИЙ 1917 РІК

За 1917-22 роки український нарід осамітнений, збойкотований усім світом, без зброї, без ліків, розбивав вдсятеро сильніші, узброєні до зубів, московські орди, видаючи героїв **світової** міри під Крутами, під Базаром, у Чотирикутнику Смерти, у Зимовому Поході. За 1939-45 років український нарід мав (і має) таку величезну **духову** силу, що не завагався піднести свою **неузброєну** руку на дві наймогутніші світові потуги, видаючи **тисячі** героїв, яким **не** дорівнюють герої будь-якого народу. Не дорівнюють, бож чи має якийсь нарід бодай одну **дитину**, яка свідомо сама йшла на певну смерть у боротьбі за волю свого народу? Україна має **сотки** таких, записаних історією і **тисячі** незаписаних.

Франція має одну Жанну д'Арк. Україна має 500 нараз, і то більших за французьку. Більшу, бож за тими 500 Українками в Кінгрі не стояли узброєні полки, а вони, ті жінки пішли в **наступ** на московські плази (танки) та гармати. Пішли зі славним на устах: „Бог і Україна!” Ці наші 500 Безсмертних поставили Україні пам'ятник найвищий за всі пам'ятники всього світу. Найвищий, бо він сягає небесних височінь Безсмертного **Вільного Духа**. Прийде час, коли вільні народи віддадуть свою глибоку пошану цьому пам'ятникові.

Тепер наймогутніші потуги тремтять у жаху від самої думки боротися з Московщиною, і готові проміняти на „шмат гнилої ковбаси” свій найдорожчий скарб, що їхні предки здобули ціною крові кількох поколінь — проміняти свою **волю** на „вічний мир”, хоч Московщина вже тисячі разів проголошувала, що вона **хоче панувати** у світі, а не співіснувати.

Україна не скорилася. Україна бореться. Бореться пограбована, спалена, кайданами скована, холодна-голодна, під заляком і доглядом семи мільйонів зайдів-кацапів, осамітнена, зненавиджена світовою Мафією. Цю запеклу, криваву, на життя і смерть боротьбу не видно назовні; грому і блискавки не чути; небо ніби погід-

не, але повітря наладоване електрикою, як це завжди буває перед великою громовицею, буревієм. Наухильно наближається 1917 рік. Тепер не лише сметанка (еліта) народу, але й увесь український нарід щораз більше і швидше — хоч цього й не видно назовні — **мужніє, міцніє духово, морально, національно**. В Україні росте, набирає на силі **величезна духова сила**. Сила, що її тепер у всьому культурному світі можна хіба побачити через мікроскоп. Це — **чинна** і непохитна **віра**, що „не єдиним хлібом живе людина”. Чинна віра, що найвищою метою життя людини і народу — це боротися за здійснення законів Божих. Чинна, себто така, що **охоче** віддасть **усе**, разом з власним життям, у боротьбі за повну **душу** **насамперед**, а вже потім за повний шлунок. В Україні, навіть у змозженій українській інтелігенції, відроджується **споконвічний український, національний ідеалістичний світогляд**. Світогляд, що єдиний рятував людину і нарід від духової (а з неї і від фізичної) смерти, як це вже довела історія.

П'ятсот українок-каторжанок в Кінгрі голіруч пішли війною на могутню московську імперію — і **перемогли**. Так, перемогли, бож стали і будуть — поки люди живуть — **духовими** матерями мільйонів **борців** за найвищі християнські ідеали. Ця перемога **вічна**, бож вона є **перемогою споконвічного Вільного Духа, нестерпної людської душі** над часовими потребами людського тіла. Перемога **ідеї** над шлунком. А сьогоднішню „холодну” і завтрішню „гарячу” війни **виграє зброя ідейна**, а не атомово. Тим то й Московщина і світова Мафія бояться **закованої** у кайдани, але **вільної духом християнської** України безмірно більше, ніж усієї атомової зброї в світі. Вони добре знають, що **ніколи не буде рабом той, кого мулять кайдани**. Вони добре розуміють, що **духово** Україна далеко **сильніша** за всі світові великодержави. Сильніша, бож у тих великодержав Тегеран, Ялта, Потсдам, Берлін, Женева і десятки інших ганебних поступок Московщині і Мафії, рузвельти, червоні єпископи, москволюбські, соціалістичні **радія, часописи, журнали, університети, тактика**

Уривок з недавно виданої книги П. Штепи „Мафія” (Торонто, 1971 рік, стор. 335).

В. С-ко

## ПЕРШИЙ БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ГОЛОД

Наступного року сповниться 40 років від часу Великого Голоду в Україні, що його звичайно називаємо сталінським голодом. Число жертв цього штучно створеного, політичного голоду обраховують на 6-7 мільйонів, в основному сільського населення, що ставило спротив колективізації сільського господарства. Напевно українські еміграційні політичні й громадські організації подбають про те, щоб цей сумний ювілей належно відзначити, пригадавши також чужинецькому світові про диявольську

і навіть стратегія потурати комунізму у світі, переляк, відступ, утеча, здача без боротьби і т. п. без кінця і краю.

А в Україні: Крути, Базар, Зимові Походи, УСС, УГА, УНА, ОУН, УПА, С. Петлюра, Є. Коновалець, Т. Чупринка, С. Бандера, В. Липківський, тисячі Біласів - Данилишиних, повстанці-каторжани, 500 Безсмертних Українок і тисячі, тисячі знаних лише Богові геройських борців за християнську догму: „Не єдиним хлібом живе людина”.

Хто ж сильніший **духово**? Мільйонкратно підкреслюємо **духово**, бож **дух животворить**. Творчий дух творить **усе** (отже і матеріальне) життя.

Німецький славіст, професор Бреславського університету К. Фріхтель казав 1942 року, що тодішня війна прискорить занепад англо-німецької доби і відкриє шлях добі українській, за якої пануватиме у світі ідеалістичний світогляд. Він казав, що Київ буде духовою столицею людства. Казав, що з Києва почнеться духове відродження людства, бо Україна має ключ до світової Правди, і Україні Бог призначив місію вказати людству шлях до царства Божого на землі. Обов'язок цей дуже тяжкий, але за таких переломових вирішальних часів завжди з'являються люди великої духової насаги; виявляються сили позазмислові (іраціональні), сили Творчого Духа, що його старезна Україна мала і має невичерпальне джерело у своїй споконвічно християнській духовості.

суть московсько - большевицького режиму, з яким цей світ так хоче співіснувати.

Цього року минає 50 років від часу першого політичного голоду в Україні, що його треба називати ленінським голодом, бо був він зорганізований і переведений за вказівками того самого „великого гуманіста”, сторіччя якого відзначали не тільки в ССРСР, але й у „вільному світі”, зокрема в ЮНЕСКО, цій большевицькій прибудівці при міжнародній організації Об'єднаних Націй, яка насичена комуністичними елементами і поплентачами комуністів у такій мірі, що недавно, ламаючи свій власний статут, виключила зі свого членства одного з фундаторів цієї організації і члена її Ради Безпеки — Формозу. Цю виразно антикомуністичну країну виключено з ОН на догоду червоному Китаєві, що став тепер на місці Формози членом Ради Безпеки з правом „вета”, отже правом паралізувати кожне рішення ОН, що не йде по його лінії.

Про голод 1921 року молоде українське покоління майже нічого не знає. Мало написано про цей голод в еміграційній пресі, а в літературі советській якщо й згадується про нього, то причини його представляється лише як наслідок неврожаю і руїни після „громадянської війни”. Тому особливий інтерес для сучасного читача має невеличка книжка Івана Герасимовича п. н. „Життя й відносини на Радянській Україні”, що вийшла була в Берліні в рік після цього голоду і що її годі вже знайти на книгарських полицях\*). Повернувшись з України, автор цієї книжки на підставі особистих вражень і спостережень, базуючись на офіційних даних і ствердженнях свідків, подає у короткій формі політичні, економічні і національні відносини на Україні, настрої в різних верствах народу, а також об'єктивні інформації про голод, що на довгі роки підірвав субстанцію нашого народу.

На міжнародній конференції допомоги голо-

\*) Іван Герасимович — Життя й відносини на Радянській Україні, Бібліотека „Українського Слова”, Берлін, 1922, ст. 104.



дуючому населенню Росії (CISR), яка радила в Женеві 25-26 січня 1922 року, д-р Нансен (1861-1930), видатний норвезький полярний дослідник і нобелівський лауреат, зажадав зорганізувати допомогу і для голодуючої України, заявляючи, що „голод на Україні викликаний скоріше політичними, як природними причинами”.

Вже самий державний устрій советського царства, — пише І. Герасимович, — спертий на цілковитому економічному підкоренні України російському центрові, вказував на те, що Україна дуже погано вийде на тій неприродній спілці. Та життєва практика вийшла далеко поза межі навіть найбільш фантастичних сподівань в тому напрямі.

Україна, не зважаючи на довгу світову війну 1914-1918 років, під час якої вона прохарчувувала величезні російські армії в запіллі і на фронтах, не зважаючи на революцію та важку визвольну боротьбу, під час якої всі воюючі сторони черпали поживу тільки у місцевого населення, — мала ще величезні запаси збіжжя, незліченну кількість худоби, коней, свиней та свійської птиці.

Большевики грабували Україну головно трьома способами: так званою „разв'орсткою”\*\*) — накладанням на окремі господарства непомірно великих податків, збираних спеціальними військовими відділами, „учотом”-обліком живого та мертвого реманенту, при якому визначалось зовсім нереальні норми, що їх мусіло здавати державі кожне господарство, і пляновим розкуркуленням заможних селян, тобто позбавленням їх усього їхнього майна і виселенням їх самих поза села — „на глинища”. Майно всіх розстріляних „контрреволюціонерів” та „саботажників” звичайно конфіскувалось, і це часто було єдиною фактичною причиною засуду багатьох осіб на смерть, щоб та-

\*\*) За Українською Радянською Енциклопедією „продрозверстка” — продовольчу розверстку, введено декретом Раднаркому РСФСР 11 січня 1919 р., селяни повинні були обов'язково здавати державі по твердих цінах усі лишки і навіть частину необхідного їм хліба та інших продуктів. Максимальну норму запроваджено для куркульських господарств, які, крім встановлених для них норм розверстки, повинні були покривати і ту частину, від якої звільнялись бідняцькі господарства. Продрозверстка базувалась „на воєнно-політичному союзи (!) робітничої кляси і селянства”.

ким чином мати претекст для пограбування їхнього майна.

В 1918 р., коли німці та австрійці, окупувавши Україну, зажадали 50 мільйонів пудів збіжжя, то большевики зняли крик, що вони цілковито знищили Україну. Але, окупувавши Україну, вони самі наклали на неї „разв'орстку” в 200 мільйонів пудів збожжя, і то не взаміну за мануфактуру чи рільниче знаряддя, як то робили німці, а задурно. І ще одно: коли німці та австрійці закуплене збіжжя транспортували власними засобами, то большевикам мусіли українські селяни власними підводами доставляти ту „разв'орстку” на зсіпні пункти та до залізничних станцій.

Дуже помилявся б той, хто думав, що селянин, виконавши „разв'орстку”, мав уже спокій. Фактично він з тієї злочасної „разв'орстки” ніколи не вилазив. Наприклад, виконала якась волость „разв'орстку”, звезла її на призначене місце — скажімо 200 тисяч пудів збіжжя — і одержала на це урядове потвердження, але за місяць приходять списки з новою „разв'орсткою”, ще за місяць-два нові, ніби „останньої”, і так без кінця.

Даремно селяни протестували, заявляючи, що земля родить тільки раз на рік: коли якесь село на означений час не виконувало норм, приходив спеціальний відділ червоноармійців і силоміць стягав останні крихти збіжжя.

Під час „обліку” живого та мертвого реманенту застосовувалось ту саму грабіжницьку систему, при чому зовсім не зверталось уваги на елементарні господарські потреби. Коли український селянин старався умовити комісара цього відділу і доказати йому, що для обробітку потребує він пару коней, бо треба кілька разів на рік орати на чорні пари, а дво- чи трилемішний плуг один кінь не потягне, то на це комісар із Вятки казав: „Брось, товарищ, свої буржуазніє предрасудки! У нас пахають одной лошадыю і одной сохой і получается харашо!”

І так без розбору позабирано в українських селян коні, корови, ялівки, свині, вівці, свійську птицю, а також чимало плугів, молотарок, жнивварок, січкарень та іншого сільськогосподарського знаряддя. Найбільш запопадливі хлібороби, які найбільше продукували для себе і для країни, залишилися з голими руками. І так,

уже під кінець першого року большевицького панування Україна стала перед загрозою загального голоду.

Звичайно, мільйони пудів збіжжя, всі заграбовані багатства вивозилося вглиб Росії і тільки мізерні охлапи з того діставалися „комнезамам” за їхню яничарську службу. Але й не всі члени т. зв. комітетів неможлих селян користувалися з тієї большевицької даровизни. Велика частина їх — це були загальновідомі типи тих сільських голодранців, які „не орють, ні сіють”, а тільки живуть з дня на день, перебуваючи днину в коршмі, а вночі займаючись своїм ремеслом. Отже, такий голодранець-нероба, діставши від „советської влади” коня чи корову, зараз же продавав їх, пропивав і збувався клопоту зі своєї голови. Як він далі буде жити, тим він найменше журився: він — неможлиник і стоїть при владі, а вже „куркуль” має йому висторати і засіяти. А як це зробить „куркуль”, коли йому забрали і збіжжя й худобу, це неможлиника зовсім не обходило. Він знав, що коли „куркуль” не виконає „предписанія”, то піде в ЧеКа і дістане там кулю в потилицю.

Та якби все те награбоване в Україні добро, всі ті мільйони пудів хліба дійшли на місце свого призначення, нехай і вглиб Росії, та були зужиті тамошнім населенням, „народом-переможцем”, то бодай не було б такого жалю. А то ледве чи десята частина з того дійшла!

Поминаючи грабіж, про розмір якого ні Європа, ні Америка не мають ані найменшого поняття — вже само недбале і невміле господарювання тим награбованим добром призвело до його знищення в дев'яти десятих частинах.

Десятками й сотнями тисяч пудів збіжжя зсипалось під голим небом на купи, де воно кільчилось, затухало, гнило і пропадало. Десятки тисяч пудів сала, масла та іншого роду продукції псувалось. Автор книжки сам був свідком, як за місяць у самому тільки Первомайську (Говтві) викинено й закопано повні три вагони сала. А таке діялось всюди по Україні. Зібраних з цілого повіту коней, корів, овець і свиней не було кому доглядати, годувати та напувати, і вони являли собою шкіру та кістки і сотками й тисячами гинули. Збіжжя, призначене на за-

пали озиме і яре на купу, і таким чином самі унеможлилювали посівну кампанію.

Так пограбовану і знищену Україну застав рік 1922-ий.

Губернії Одеську, Миколаївську, Катеринославську, Запорізьку та Донецьку навістила велика засуха. По деяких місцях хліб вигорів так, що годі було розібрати, де посіяний був соняшник, а де пшениця чи кукурудза. Що більше — не можна було розібрати, де степ ораний і засіяний, де переліг, а де дорога.

В губерніях середньої та північної України врожай був почасти дуже високий, а почасти середній. Все ж таки за офіційним обчисленням врожаю було стільки, що не тільки можна було тим хлібом прохарчувати південну Україну, яка так страшно потерпіла від засухи, але частину вислати на голодуюче Поволжя.

Селяни з південної України їздили власними підводами в околиці, де був урожай, і там купували або міняли збіжжя на засів. Та з наказу Москви встановлено по всіх селах і шляхах „заградітельніе отряди” з червоноармійців, міліції та місцевих комсомольців і неможлиників, які без ніякого милосердя відбирали весь хліб, куплений чи виміняний нещасними людьми, не зважаючи на їх сільські, волосні і навіть повітові посвідки. Цих людей називали в советській пресі спекулянтами-мішочниками. Також заборонили тоді советські власті базари по містах і селах.

Встановлений на X з'їзді РКП(б) в березні 1921 р. замість „разв'юретки” т. зв. продподаток — продовольчий податок становища українського селянства на об'легшив. Для його стягнення спроваджено на Україну численну армію, яку розташовано по всіх залізничних станціях і майже в кожному селі, а крім того на стратегічних пунктах встановлено гарматні батареї.

Стягання продподатку відбувалось дуже просто. На повіт визначалось певну кількість продподатку, повіт розкладав цю кількість на волості, а волості — на громади. По громадах розкладалось продподаток поміж селян залежно від числа десятин землі, без огляду на те, чи той селянин всю землю встиг обробити і засіяти і чи кожна нива йому вродила. Коли ж у нього не вистачало свого збіжжя на виконання продподатку, то він мусів купити за власні гроші.

При цьому різні комісії зовсім не додержувались приписів при встановлюванні висоти продподатку, а звичайно діяли самовільно, накладаючи часом у два й три рази більше, як належалося. Скарги до вищих інстанцій не мали ніякого успіху, і петицій відправляли ні з чим, мотивуючи тим, що тепер, мовляв, революційний час, що „революція вимагає великих жертв”.

Забравши продподаток, большевики постягали „заградітельніе отряди” і дозволили вільну торгівлю — тільки не було вже що вивозити на базари і чим торгувати пограбованим селянам.

Большевики, забираючи з України всі харчові продукти, прислали на Україну свою численну армію на постій та прохарчування, спроводили тисячі дітей з голодуючих частин Росії, а крім того сотні тисяч москалів прибули самі. Страшний голод охоплював чимраз ширші області України також там, де був добрий урожай. Навіть Полтавщина та Харківщина не минули мари́ва голоду.

Цими днями, — пише автор книжки, — представник д-ра Нансена у Харкові телеграфував, що п'ятьом мільйонам населення України загрожує голодова смерть. Лютують тиф і холера. Представник Стампа бачив у Царгороді американських морських старшин, які саме повернулися з Одеси. Вони розповідають, що не можна уявити собі всього жаху одеського життя. Голод і хвороби вбивають щоденно 2-3 тисячі людей. Пайка зійшла на 15 грамів хліба. Дописувач закінчує такими словами: „Американці запевняли мене, що, не зважаючи на цей жах, ЧеКа день і ніч працює, розстрілюючи всіх підозрілих”.

П'ять мільйонів наших рідних братів і сестер в Україні, — пише автор книжки, — засуджені на нехібну смерть з руки московського наїзника! І як довго Україна буде зв'язана з російським — комуністичним, білим чи чорним царством, як довго ненавистний московський молох смоктатиме з неї всі соки, живу її кров, так довго для населення цієї найбагатшої, милою і медом текучої країни Європи не мине постійна небезпека страшної голодової смерті. Всяка так дуже негайно бажана і конечно необхідна стороння поміч (оскільки фактично взагалі дійде до рук нещасних жертв голоду і не розтратиться по дорозі большевицькими ко-

місарами) матиме тільки хвилеве значення і не зможе усунути цієї постійної небезпеки на майбутнє, бо — сказано — голод на Україні викликаний політичними обставинами!

„Тільки суверенна, цілковито незалежна Україна, — закінчує автор, — зможе за дуже короткий час власними силами вилікуватися зі страшних, глибоких ран, завданих московськими імперіялістами і бути в майбутньому головною житницею Європи. Європа дасть їй за це свої — із-за недостачі ринків збуту — накопичені величезні продукційні засоби, яких Україна так потребує. Та передумовою цього всього є зміна теперішніх політичних обставин. Це повинні мати на увазі ті, що дійсно бажають узгодження Європи”.

У написаній під свіжими враженнями голоду 1921-22 років книжці, коли ще не було сталінської колгоспної системи, автор її стверджує, що під московсько-большевицькою владою український народ ніколи не досягне повного добробуту, що перед ним вічно стоятиме мари́во голоду. Але не передбачав він тоді, що не мине і яких десяти років, як Україна зазнає такого політичного голоду в 1932-33 роках, якого не зазнавало людство за всю свою історію. Не передбачав і голоду 1948 року, також політичного, що його большевики оправдують тепер наслідками другої світової війни.

### ВИМАГАЮТЬ ЗАБОРОНИТИ ЦЕРКОВНІ ДЗВОНИ

Це питання тепер вирішується по багатьох стейтах Америки, як також в країнах Європи. Наприклад, у Західній Німеччині має вийти закон, який забороняє дзвонення церковних дзвонів, годинників і т. п. На превеликий жаль, більшість людей є за введення цієї заборони.

Колись маестатичний голос церковного дзвона вважався за щось особливе — до його звуків люди прислухалися, — він сповіщав їх про смуток, радість, про небезпеку. Про голос „вечірнього дзвона” співалося в піснях, звук його був пов'язаний з музикою, споминами, романтикою, надхненням...

Ці самі люди, що домагаються такої заборони, мотивуючи це тим, начебто звуки дзвонів впливають від'ємно на нерви, залюбки слухають різочу оглушливу музику, дивлячися на сліпучі фосфоризуючі „психеделік” світла, і це не шкодить їх нервам. Страшно уявити собі глибину душевного відчаю, що його тепер переживає людство...

(„У. П. Вісник”).

Степан Женецький

## ЧИ ВІЙНА ЗА ЛЕМКІВЩИНУ БУЛА СПРАВЕДЛИВА?

Літературне Видавництво „Людової Польщі” у Варшаві опублікувало в 1969 р. книжку Єжи Льовелля п. н. „Польска, якей не знами”. Це цикл статей-репортажів про національні меншини сучасної Польщі. Про українську національну меншину, що як і до другої світової війни становить найбільшу числом національну меншину Польщі, пише автор в розділі „Український комплекс”.

Цікаво відзначити, що, збираючи матеріали до своїх статей-репортажів, які вже були друковані в газеті „Жице Літерацке”, автор відвідав місця поселення усіх національних меншин у Польщі — білорусинів, литовців, словаків, але чомусь не відвідав місць поселення українців. Забрало йому на це часу, а чи може відваги сгрінутися око-в-око з тими, яких поляки найбільше скривдили і кривдять? Адже усі інші національні меншини в Польщі залишилися жити на своїх теренах, а тільки українців поляки переселили на так звані „одзискане зєме”.

Статтю-репортаж про українців у Польщі написав Єжи Льовелль у формі переписки з українцем, працівником Українського Суспільно-Культурного Товариства в Польщі, Юрієм Крилачем, що проживає в Штетині над Балтійським морем. Ми розглянемо те місце репортажу Льовелля, де він говорить про боротьбу Української Повстанської Армії на українських теренах під Польщею, головним чином на Лемківщині.

В одному з листів Юрій Крилач, пишучи про польсько-українські відносини в минулому, розглядає чотири війни між поляками й українцями: Хмельниччину, Гайдамаччину, польсько-українську війну в 1918-1919 рр. і боротьбу Української Повстанської Армії у Бескидах.

„Перші три війни — нібито написав Юрій Крилач у своєму листі — уважаю з точки зору українських справ за слушні і справедливі. Кожний народ, отже й український, має право, а радше обов'язок, боротися за свою волю”...

Щодо четвертої війни, тобто боротьби УПА, Юрій Крилач нібито назвав її... безглуздою з української сторони. Своє негативне ставлення

до боротьби УПА нібито обгрунтував Ю. Крилач таким аргументом: „Аджеж у 1918-19 рр. українці воювали за лінію Керзона, і її визнання Заходом уважали за видатний здобуток у політичному сенсі, а тепер (тобто під час боротьби УПА) її не респектували (українські) національні політики”...

Далі Юрій Крилач пише: „Ще ніколи в історії польсько-українських взаємин не мали ми такого кордону (з поляками) як сучасний, що може стати вихідною точкою до вічної приязни між українцями й поляками. Що робила УПА в Польській Людовій Республіці?”

Годі перевірити, чи так написав Юрій Крилач про боротьбу УПА за Лемківщину й інші окраїнні волості української землі, а чи може це слова Льовелля, приписані Крилачеві, щоб показати українцям у Польщі, мовляв, дивіться, навіть самі українці пишуть, що Лемківщина, Засяння, Холмщина і Підляшшя — це польські землі і боротьба за них УПА була безглуздою й несправедливою...

Та без огляду на те, чи так висловився про боротьбу УПА за українські окраїнні землі Юрій Крилач, чи це написав польський автор, твердження, що війна УПА за українські землі, які знаходяться за лінією Керзона, була несправедливою з українського боку, бо, мовляв, ці терени є не українські, а польські — непереконливі, бо не базовані на історичних фактах.

Висувати такий аргумент, що, мовляв, українці погодилися в 1918-19 рр. на кордон між Західною Українською Народньою Республікою й Польщею на т. зв. лінії Керзона, річ більше, як наївна. Перш за все: лінію Керзона встановили не українці, а була вона накинута англійцем на ім'я Керзон, від імени якого й пішла ця назва; подруге: українці тієї лінії, за якою залишалися великі куски українських історичних і етнографічних земель — Лемківщина, Засяння, Холмщина, Підляшшя — ніколи не визнали.

Українці не визнали лінії Керзона ні тоді, під час польсько-української війни, ні пізніше; зрештою, не визнали тієї лінії також і самі по-

ляки, бо коли на українсько-польській фронт прийшла польська армія Галлера, то, відтискаючи українську армію на Схід, вона не задержалася на тій лінії, а зайняла цілу Галичину.

Правда, після відступу УГА за Збруч на мирових переговорах у Парижі українські політики покликалися на цю лінію, мовляв, признайте українську державу в Галичині хоч по цю лінію, яку визначив Керзон і яка проходила по лінії рік Сяну-Буга. Та це ніяк не означало визнання українцями тієї лінії за постійну границю між Україною і Польщею: це був тільки політичний маневр українських політиків, щоб рятувати українську державність. Розуміється, що пізніше, коли б українська держава вдержалася, українці пішли б за ту несправедливу лінію Керзона, відібрали від Польщі всі українські землі за ріками Сяном-Бугом і приєднали їх до України.

Тому наводити слова з листа українця Юрія Крилача, які він нібито написав, що, мовляв, у 1918-19 рр. самі українці воювали за лінію Керзона і з тієї причини ці українські терени за Сяном-Бугом стали польськими землями — це дуже слабенький і непереконливий аргумент, у який напевно не вірить і сам автор цієї статті.

Щоб доказати непереконливість аргументу Льовелля про те, що українські землі за Сяном-Бугом не українські, наведемо таке порівняння:

Як відомо з польської історії, кілька століть тому німці загарбали польські землі над Одрою та Ніссою і приєднали їх до Німеччини. З того часу Польща кілька разів підписувала мир з Німеччиною (останній після першої світової війни), погоджуючись на те, що ті польські землі залишалися в складі Німеччини. Питаємо пана Льовелля: чи це означає, що цим поляки зрікалися тих земель назавжди в користь німців? Ні! Поляки ніколи не вирікалися тих польських земель, а тільки чекали, що як прийде слушний час і Німеччина буде безсильною, то вони їх від німців відберуть. Такий слушний час для поляків прийшов після другої світової війни, і вони ті землі, хоч і з допомогою Москви, відібрали.

І коли Льовелль демагогічно питає українців: „Що робила УПА в Польській Людовій Республіці?“, то так само можна б спитати поляків: „Пощо польські війська після другої сві-

тової війни забрали у німців землі над Одрою й Ніссою?“

Та ми такого питання полякам не ставимо, бо знаємо, що терени над Одрою й Ніссою — це польські землі, що їх в давнину німці загарбали від поляків. Також і Льовелль не повинен ставити такого питання українцям: „що робила УПА в Польській Людовій Республіці“, тобто на Лемківщині, бо він і всі поляки добре знають, що терени за Сяном-Бугом — це українські землі, які в давнину загарбали поляки від українців.

Тут пригадуємо Льовеллеві, а одночасно всім полякам, що українські терени на Заході не кінчаються на лінії Сяну-Буга. Українські історичні й етнографічні землі сягають так далеко на Захід, як далеко сягала колись границя королівсько-княжої Української Держави. А з історії знаємо, що в тих часах границя України сягала до джерел ріки Висли, по Шлезьк і по ріку Пилицю аж до її втоку до Висли, а далі проходила Вислою аж до влиття до неї Бугу-Нарви. Аджеж в околиці рік Пилиці й Білої знаходиться місто, яке називається Конєцпольск, що ясно вказує на те, що там в давнину кінчалася Польща, а починалася Русь.

Щойно пізніше, коли українська королівсько-княжа держава послабла внаслідок нападів на неї диких орд з Азії, головним чином татар, поляки загарбували українські землі і приєднували до Польщі. І так в 1018 р. польський король Болеслав I загарбав українську територію між рікою Пилицею по ріку Рабу; в 1214 р. поляки змовилися з угорським королем Андрієм, спільно напали на українську Галицько-Волинську Державу, і тоді Польща присвоїла собі українські землі по Сян-Буг, отже сьогоднішню Лемківщину, Сяніччину, Холмщину й Підляшшя. В 1349 р. поляки загарбали цілу Українську Галицько-Волинську Державу, а після об'єднання Польщі з Литвою Польща заволоділа всіма українськими землями, що входили до складу Литовсько-Української Держави.

Цілою Україною володіла Польща аж до часів Хмельницького. Коли ж українське козацтво під проводом Великого Гетьмана послабило Польщу, почався відступ поляків з українських земель на захід. У довгих і кривавих війнах українське козацтво прогнало поляків з лі-



ДО 50-ЛІТТЯ СТВОРЕННЯ ССРСР

## ВНУТРІШНЯ ЕКСПАНСІЯ РОСІЇ

Цього, 1972 року, будуть відзначатись 50-ті роковини відновлення поваленої різними народами в 1917-20 роках Російської імперії, відновленої у формі Союзу Советських Соціалістичних Республік, ССРСР, з допомогою російських большевицьких багнетів та завдяки пасивності певної частини людей серед не російських народів.

110 не російських націй, народів і народностей (а за ранішими советськими даними — 117!) знову опинилися в ланцюзі єдинонеділимського російського імперського кордону, який вони хоч на кілька років розірвали. Хоча за твердженнями Москви „жовтнева соціалістична революція” нібито перемогла вже в 1917 році, все таки майже чотирирічна збройна боротьба України, Білоруси, Грузії, азійських країн, Кубані й ін. та створення в тих країнах самостійних держав стримали Леніна і його червоних єдинонеділимців від проголошення „ССРСР” ще в 1917 чи бодай в 1919 роках. Від 1917 року проминуло 6 років, заки імперіялістична Москва наважилася проголосити створення ССРСР, себто відновлення колоніяльно-ім-

~~~~~  
 вого і дещо з правого боку Дніпра. Після першої світової війни Польща була відсунена з українських земель по Збруч. А після другої світової війни поляків витиснено по лінію рік Сяну-Буга.

В наш час у складі Польщі залишились ще західні волості української землі: Західня Галичина (між ріками Вислою й Пилицею), Лемківщина, Надсяння, Холмщина й Підляшшя. Також і тих українських земель українці не залишать полякам. Коли наш народ вибере собі волю і стане господарем своєї землі, тоді він відбере від Польщі і ті давні західні волості української землі і приєднає їх до України.

Щойно тоді, коли Польща віддасть нам усі українські землі, загарбані нею на протягу віків, можна буде говорити про налагодження приязни між українцями й поляками, про яку пише польський письменник Єжи Льовелль у своїй книжці.

перської Росії під ширмою Карла Маркса і Леніна.

У цій статті спинимось на одній із сотень тем — на внутрішній експансії Росії після проголошення створення Советського Союзу. Ця експансія, можливо, є найбільшою загрозою для не російських народів, їхніх мов, культур, самобутности. Її провадиться під гаслом „створення советської людини” і „советського народу”, — на російській мовно-культурній і економічно-політичній імперській базі. Цим ЦК КПСС намагається відвернути увагу як самих поневолеваних народів, так і світу від реального факту: російщення не російських народів у ССРСР, з метою злиття їх у єдиний „російський моноліт”, що нараховував би яких 300 мільйонів людей, вже незабаром, і замість змагатися за визволення своїх різних Батьківщин — стояв би на смерть у бою для захисту Москви та її імперських здобутків.

Американський „стоплювальний казан” на базі англійської мови й культури нині почав давати розколини: вирізьблюється велика етнічно-расова негритянська сила; добивається все більше прав еспанськомовна спільнота; добиваються все більше прав ескімоси й індіани — справжні господарі американської землі; також різні етнічні спільноти в ЗСА починають висувати свої оправдані домагання в ділянці розвитку шкільництва рідною мовою, визнання повноправности всіх Церков, культурних надбань тощо. Такий процес є революційним і позитивним, оскільки різноманітність не може бути перешкодою для єдності: в потрібний час така вільна національна різноманітність справді грудьми боронитиме країну свободи, якою є ЗСА, як теж більше розумітиме домагання інших націй, ще поневолеваних, ще бездержавних.

Слов'янські народи в ССРСР займають чоловіче місце кількістю населення. Росіян найбільше, тепер їх нараховують в ССРСР понад 130 мільйонів; далі йдуть українці — за найновішими даними в Україні живе 47 мільйонів; білоруси займають третє місце, їх понад 11 мільйонів.

До цифри 130 мільйонів — за переписом в

СССР з 1970 р. — треба б ставитись обережно, бо до такої кількості росіян в СССР зараховують теж багато не російських народностей і племен в Сибіру, над Волгою, на Передкавказзі, на Далекому Сході. Советська преса в 1971 р. повідомляла, що вистави в СССР у дитячих театрах показують 21 мовою, отже діти десятків різних народів та народностей вже не чують свого рідного слова з театральної сцени, не чують його через радіо й телевізію. Яке ж вони чують? — російське, „соціалістичне”, „язик великого Леніна”...

Коли й припустити, що в СССР дійсно живе 130 мільйонів росіян, то є один дуже важливий факт, який не віщує їм, як нації, нічого доброго (не віщував би в нормальних обставинах розвитку кожного народу в СССР!): природній приріст росіян трохи більший, як українців чи білорусів, але значно менший від природнього сучасного приросту народів советської Азії та Кавказу, і демографи передбачають, що через який десяток років росіяни в СССР втратять свою кількісну перевагу, відступаючи перед азійськими народами. Це також одна з причин, чому ЦК КПСС так завзято провадить відверту політику русифікації. Покищо ж росіяни в СССР становлять 53.4 відсотка всього населення СССР (за 11 років росіян збільшилось майже на 15 мільйонів осіб, коли порівняти дані з перепису населення з 1970 року з переписом з 1959-го року).

Росіяни, як народ, поволі відступають в СССР відносно кількості приросту населення: в 1939 році вони становили 58.4% всього населення Советського Союзу, в 1959 р. — 54.6%, в 1970 році — 53.4%. Тотальне „проковтнення” Росією таких не російських народів, як мордвинів або карелів на півночі — не покриває втрат росіян через слабкий природній приріст (без огляду на те, що в центральній Росії і в Сибіру, присвоєній Росією, життєві умовини та заробітні платні вищі, як в інших частинах СССР, особливо ж на Заході, себто в Україні, Білорусі, Литві, Естонії, Латвії, Молдавії).

За даними перепису в СССР з 1970 р. росіян віком до 15-ти років життя було всього 28.6%. Менше дітей є тепер у відсотковому відношенні тільки в Україні, Латвії та Естонії — всі інші

не російські народи мають значно вищий відсоток дітей до 15 років життя.

ЦК КПСС знає про ці дані краще за нас, і напевно вони ще драстичніші. І тому „інтернаціоналістична” Москва пакує своїх „руських”, де лише може. До Казахської ССР, що лежить на кордоні з червоним Китаєм, Москва напакувала росіян вже стільки, що їх там... більше, ніж казахів-азятів! В інших „республіках” росіяни всюди вже займають друге місце після корінного народу; в національно високосвідомій Грузії на Кавказі (згадаймо про поему „Кавказ” Т. Шевченка) росіян і досі дуже мало, вони стоять на третьому місці, після грузинів та вірмен. На третьому місці „руських” і в Молдавії — після молдаван та українців (там багато сіл суто українських, але в них провадиться безоглядна русифікація).

Внутрішню експансію Росії в СССР — черговий вияв імперіялізму Москви, без огляду на її політичне забарвлення — видно найбільше з таких даних за советськими ж переписами з різних років: у 1959 р. жило в Російській СФСР росіян 86.6 відсотка, а 14.4% жили в інших не російських „республіках” та краях; у 1970 році росіян в РСФСР жило 83,52% (зменшилось росіян у Росії!), а в „союзних республіках” їх жило вже 16,49%, іншими словами: майже 22 мільйони росіян загноздилися на чужих землях, головно в Україні, в Казахстані, в балтійських країнах, в азійських „республіках”. За останні 10 років понад 5 мільйонів росіян переселилися з Росії до інших країн в СССР, маючи всюди відкритий семафор і всюди сприяючи російщенню народів, серед яких вони поселюються. За останні 10 літ в Україні збільшилось росіян-переселенців на понад 2 мільйони, в Казахстані на півтора мільйона, в малій розмірами Білорусі, особливо російщеній — на 278.000 і т. д. (лише з Грузії подались геть за цей час 12.000 москалів). Однак, у всіх азійських „республіках” кількість росіян супроти корінних народів дещо зменшилась через більший природній приріст не росіян.

Найбільшу експансію виявляють росіяни на Заході СССР, себто йде плянове намагання Москви зросійщити в першу чергу слов'янські та балтійські народи.

У московського видання книжці „Народона-

селение СССР" А. Гозулова і М. Григор'янца (навіть авторів підбрали не росіян, щоб оправдувати росіян!) подається таке „в'яснення" цієї внутрішньої експансії в СССР: мовляв, у до-революційний час експансія росіян була в царській Російській імперії викликана іншими причинами, ніж тепер — царизм хотів „обрусити" інші народи, а в СССР причина нібито така: „Після перемоги великого Жовтня, створення союзних республік і автономних національних областей переселювання росіян в ті райони мало цілком інші причини і продиктоване іншими цілями, а саме — подати братерську допомогу всім народам великої країни рад, підвищити їхній економічний і культурний рівень, зміцнювати їхню національну державність (який цинізм! — ЛП) на основі інтернаціональної солідарності народів, які змагаються за великі ідеали побудови нового суспільства" (себто — за створення „комунізму", „советського народу" — за тотальне російщення не росіян в СССР). Навіть у „Програмі" комуністичної партії СССР підкреслена „жертвенна роль" отого „старшого брата" — росіян, які почувають себе всюди неначе вдома, бо мають єдину формальну і практичну перевагу в СССР — вони представники панівного в імперії народу. Певна річ, що частина росіян їде, скажімо, в Україну тому, що там чудовий клімат, прекрасна природа, милі люди, але таких мало, та коли й такі опиняються в Україні — лише одиниці з них інтегруються в життя українського народу, а решта починає проявляти міщанське великоросійське нахабство.

Що вже говорити про так звані „автономні республіки", яких в СССР є 16. У 10-ох із них росіяни вже є панівним народом: в Башкирській АССР росіян 40,5%, башкирів — тільки 23,4%, інші — це конгломерат різних народів, яких теж російчать, як і башкирів.

Найбільше росіяни поселюються в столицях „республік" та у великих містах, ніхто з переселенців-селян із Росії на їде, наприклад, в Україні до колгоспів — усе лізе нагору...

Чи росіяни натрапляють на національний спротив? Очевидно, і то великий, — не було б валентинів морозів, а вони є в кожній не російській нації й народності в наш час. Всебічна допомога цьому спротиву з нашої сторони —

від української вільної спільноти на Заході — абсолютно необхідна. Українські туристи повинні на території СССР, а вже особливо в Україні, говорити тільки українською мовою та вимагати всіх пояснень лише українською мовою; листування з рідними, хто його провадить, повинно відбуватись тільки українською мовою; навіть у посиленні пакунків в Україну треба провадити тактовну політику „українізації" далеких родин чи дітей родичів; чим більше тут українська спільнота зробить позитивного в ділянці української культури — а про це повідомляють в Україну різні закордонні радіовисильні, — тим більше зміцнюється національний український спротив русифікаційній політиці Москви в Україні.

Дуже багато можуть зробити українські історики, демографи та фахівці з різних ділянок науки й культури вже тепер, активно готуючись зустріти відповідними науковими працями, книжками, брошурами, різномовними статтями у всій доступній вільній пресі „ювілей" створення СССР, показуючи на фактах, що йдеться про чергове намагання Московської імперії зліквідувати не російські народи в СССР — і могутній опір тих народів червоним Ніколаям Палкіним.

Леонід Полтава

КОГО ПРОСЛАВЛЯТИ?

У канадійських „Нових Днях" (ч. 258-259) Роман Силенко, журячись, що Кіровоградський педагогічний інститут в Україні названо іменем Пушкіна (хоч зазначає, що „ми не проти О. С. Пушкіна, як великого російського поета"), пише, що „навіть ідейно радянський, але талановитий Олександр Євдокимович (Корнійчук) не удостоївся на плиту при дверях цієї інституції". Чи не відома авторові цієї уболівальної замітки і редакторам „Нових Днів" роль Корнійчука, члена ЦК КПСС з 1952-го і члена ЦК КПУ з 1949 року в розгромі української літератури у 20-их роках, ненависть до нього тих українських письменників, які пізнали його зблизька?

Як гідних кандидатів на патронів Кіровоградського педагогічного інституту Р. Силенко пропонує ще таких великих московських прислужників, не раз згадуваних з обуренням у „Самвидаві", як „сучасні і радянські ж великі діячі Іван Білодід або Василь Козаченко".

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

лась неіснуючою, похованою. Тільки одержимий може бути українцем у цьому Харкові тепер, коли „премудрі поросята” переконані, що всі нації незабаром зіллються в одну. „Реалісти” на Україні ніколи не були українцями — вони неминуче ставали малоросами. Біймося, як вогню, „реаліста” — а ми додали б ще і реалітетника — коли хочемо бути українцями!

Всупереч твердженням наших скигліїв, Мороз пише, що „Україна показала унікальний приклад сили. Інші народи в наших умовах давно зникли, стали Провансом. А ми — витримали!..” Основу української дивовижної твердості Мороз вбачає в тому, що вона вміє знаходити силу і надію в собі самій, бути незалежною від зовнішніх джерел сили і надії. А хіба ж не це саме твердять теоретики і ідеологи нашої визвольної боротьби десятки років?

Безоглядний ідеаліст Мороз, який в ім'я своєї батьківщини свідомо пішов на ешафот, каже, що „одержимий і скептик — споконвічні антиподи. Вичавлений, охлялий скептик завжди приписує людині з пружною мускулатурою донкіхотство і непрактичність”. А хіба не приписували донкіхотство нашим героям-підпільникам 20-40-их років, нашим упівцям, що, мовляв, з мотикою кидалися на сонце? Так, приписували це їм — тим нашим людям, що врятували честь нації, що в другій світовій війні, коли на наших землях зударилися в кривавому двобої дві найбільші держави-хижаки, зуміли вписати золоту сторінку в книгу визвольної боротьби нашого народу і залишили заповіт наступному поколінню нескорених.

Подивугідну громадянську мужність виявляє Мороз, даючи в умовах московсько-большевицького терору, переслідування всього того, що може бути зв'язане з так званим буржуазним націоналізмом, правдиву дефініцію поняттю націоналізм. Відкинувши націоналізм, каже він, мусимо відкинути й Шевченка. А щоб підперти це своє твердження, посилається він на Луначарського з тих часів, коли большевики ще шукали стежок до народньої душі, коли ще лєнінсько-сталінські догми не лягли тяжкими обручами на їх мислення. Таж цей самий Луначарський колись писав: „Шевченко — літератор підтримував Шевченка-громадянина в його націоналізмі... Благородний націоналізм стоїть

проти всякого насильства, домагається рівного права для всіх народів”. Навівши кілька цитат подібного роду, Мороз пригадає й такі слова Павла Грабовського, якого офіційно толерують на Україні советські критики: „Націоналізм — конечна умова поступу вселюдського. Від загибелі нації терпить не тільки вона сама, а й вселюдськість взагалі”.

Перед судовим процесом у справі Мороза українські патріоти розгорнули широку акцію в його обороні. З протестами і демонстраціями проти жорстокого вироку виступила також українська еміграція, передусім її молодь.

Новий рух відродження на Україні не являє собою єдиного фронту: з документів знаємо про окремі гуртки з різними програмами, поодиноких протестантів-опозиціонерів з різними вимогами, що спираються на советську конституцію і — щиро чи нещиро — закликають до повороту на лєнінські позиції. Знаємо про те, що український націоналізм поширює дедалі глибше своє коріння в душах української молоді, — той творчий націоналізм, під прапором якого понад сорок років ведуть боротьбу краці сини і доньки українського народу. Свіжий вітер віє над Україною, гуртуючи активних і пробуджуючи з політичної летаргії пасивних. Доказом атрактивності цього руху є такі світлі постаті як Панас Заливаха і Алла Горська, що, виховані в зросійщених родинах, вернулися до свого народу як його оборонці.

Старша генерація української інтелігенції в своїй більшості ще не може визбутися страху перед режимом, що його зацепив був їй сталінський період. Але й з-поміж неї чуємо мужній голос довголітнього сталінського в'язня Антоненка-Давидовича. Напевно є й інші, яких ми ще не чуємо. І власне по цій лінії проходить „розрив поколінь” в нашому народі: старого Остапа Вишні, який, відбувши десять років заслання, твердив, що це заслання „вигадали буржуазні націоналісти”, і Мороза, Караванського та інших, які в ім'я ідеї добровільно стають мучениками.

Визвольний рух на нашій батьківщині шириться і тисне, як пара у перегрітому казані, пробивається назовні, як трава-ломикамінь, що в прагненні до сонця не знає ніяких перепон.

Я. Гриневиз

ЧИ БУВ ЦЕ АКТ ПОЛІТИЧНОГО РУСОФІЛЬСТВА?

I.

Пролог

Навесні 1919 р. появилися на українсько-польським фронті в Галичині познанські полки. Це доказувало, що зі Західньо-Українською Народною Республікою стоїть у війні вже ціла нова польська держава. Коли в квітні й травні 1919 р. з'явилися по стороні польської армії відділи армії Галлера, що була дуже добре випосажена в легку і важку зброю (м. ін. тяжкі міномети й летунство), а відділи ті були створені з охотників, зібраних в ЗСА, перевишколених і доповнених на території Франції, здебільша французькими штабовими офіцерами та летунами-поляками, вишколеними під час світової війни на західному фронті — ставало ясно, якою супроти тих спонзорованих переможною Антантою польських збройних сил буде доля Української Галицької Армії, а з нею молодого Західньо-Української Народної Республіки.

27-28 квітня галлерці відсунули частини 2-го Корпусу УГА, що облягав Львів, а в половині травня почали наступ на 3-ій, а опісля 1-ий Корпус УГА, що був zagrożений внаслідок відступу т. зв. Холмської групи Армії УНР. І на цю групу також пішли наступом відділи армії Галлера.

Польський наступ з напрямом на нафтовий басейн відтяв дорогу відступу двом більшим бойовим з'єднанням 3-го Корпусу, тобто Групі хирівській і Гірській бригаді, які були змушені перейти Карпати на Чехо-Словаччину, де їх чехи і роззброїли. До цього несподівано почали 24 травня румуни займати Покуття, так що 3-ий Корпус УГА був змушений відступити коло Галича, Нижнева на північний берег Дністра, залишаючи численні магазини бойового виряду. 2-ий Корпус УГА, під загрозою оточення з півночі і півдня, мусів також з боями відступити на південний схід.

Одночасно з цим польським наступом на УГА большевики заатакували великими силами Діюву Армію УНР, так що її частини відступили на польському відтинку за р. Збруч, на

галицьку територію. Для оборони лінії Збруча Начальна Команда УГА виставила коло Скали т. зв. Чортківську групу, а коло Підволочиськ групу отам. Ляєра.

Таке було положення УГА під час її першого відступу. 4-6 червня 1919 р. опинилися частини всіх трьох корпусів УГА у південно-східньому трикутнику Галичини. Польські війська, скріплені дивізіями Галлера, наступали головними силами на обидва крила УГА, тобто Корпуси 1-ий і 3-ій. На 2-ий Корпус поляки не натискали, вважаючи, що він і так відступить, щоб не попасти в оточення. Це положення на відтинку 2-го Корпусу використала Начальна Команда УГА, даючи наказ перейти там до протинаступу.

Знаний під назвою Чортківської офензиви цей наступ характеризувався бурхливими, успішними операціями всіх родів зброї УГА і цивільного населення. Відзначаючись героїськими діями, УГА підійшла тоді на віддаль коло 40 кілометрів під Львів. Одначе, поляки, стягнувши підкріплення, під особистим командуванням колишнього соціалістичного діяча Юзефа Пілсудського, пішли у протинаступ. І тоді вояки УГА, не маючи набоїв і ні від кого-будь помічі, мусіли відступити під перевагою змоторизованих частин армії Галлера і військ нової польської держави. Відступ УГА на схід забезпечували її задні сторожі, зокрема на найкоротшій віддалі до р. Збруч — 3-ий Корпус. Цей Корпус мав не легке завдання, бо на нього наступали не тільки польські частини із заходу, але й 4-та дивізія стрільців ген. Желіговського, яка належала до альянтської армійської групи французького генерала Д'Асельма. Цю дивізію, що прибула з Одеси, румуни перетранспортували через свою територію і зайняли її Покуття, і вона, перейшовши Дністер, була у боях з 3-ім Корпусом УГА. 5-го липня 1919 р. на місце Начального Вождя УГА ген. Грекова став ген. Мирон Тарнавський. Постать ген. Мирона Тарнавського будемо зустрічати не раз у світлих і темних буднях УГА, він користувався великою популярністю серед своїх вояків.

13-го липня 1919 р. Команда Польської Армії доручила Начальній Команді УГА рішення Найвищої Ради Антанти такого змісту: „Щоб забезпечити осіб і майно мирного населення Східньої Галичини від звірств большевицьких банд, Найвища Рада Антанти та її союзників вирішила уповноважити провідників Польської Республіки продовжувати свої операції аж до річки Збруч. Це уповноваження ніяким чином не стосується тих рішень, що їх Найвища Рада думає прийняти в справі політичного становища Галичини”.

В такий спосіб залегалізовано на міжнародному форумі дії окупаційної армії Польщі, що то її звірства не поступалися перед звірствами большевиків. УГА, яка стояла в боях за свою власну державу і народ, мусіла внаслідок фальшивої і несправедливої політики переможної Антанти залишити землю своїх предків.

В днях 16 і 17 липня 1919 р. Армія УГА перейшла Збруч, а саме 1-ий Корпус — на північ від Скали, 2-ий — на відтинку Скала, Іване Пусте, 3-ій — на відтинку Залуче-Дністер.

Який був чисельний стан Галицької Армії? Колишній Начальний Вождь Галицької Армії ген. Михайло Омелянович-Павленко у своїй книзі „Українсько - польська війна 1918-1919 рр.” подає, що бойовий стан Галицької Армії ніколи не був вищий як 60 тисяч бійців. (До цього додати треба коло 30 тисяч стрільців у запіллі). Начальний інтендант Галицької Армії отаман Селезінка подає її загальний стан по переході Збруча 16 липня 1918 р. на Велику Україну — на 85 тисяч стрільців. Д-р Лука Мишуга, старшина штабу Головного Отамана Петлюри (кол. редактор „Свободи” в ЗСА) у своїй книжці „Похід українських військ на Київ” (Відень, 1920, В-во „Українського Прапора”) подає: „Коли фізично виснажена, а духом може більше як перед тим бадьора Галицька Армія перейшла на територію Великої України в половині липня 1919 р., то стан її виносив коло 90 тисяч людей. Думаю, що якраз тепер, коли ми всі дещо охололи, зможемо глядіти на ці події більш холодно та оцінити їх більш об’єктивно. Я пишу тільки про те, що знаю або з першого джерела, або про те, що сам пережив чи відчув”.

У своїй книжці „Галичина в рр. 1918-1920”,

виданій у 1921 р., д-р Михайло Лозинський у IV частині на стор. 168 пише: „Перейшовши Збруч, галицьке правительство осіло в Кам’янці, осідку правительства Директорії. Галицьке правительство привело на Велику Україну 100-тисячну армію, з того 40 тисяч війська, здатного до бою, яке зараз пішло у бій з большевиками”.

Воєнне положення було тоді дуже трудне: большевицькі війська стояли біля Ярмолинець і через те загрожували Кам’янцєві Подільському. Тоді, щоб рятувати положення, Галицька Армія, а саме 2-ий Корпус і частини 1-го і 3-го Корпусів перейшли з похідних колон прямо у розстрільну. Большевиків виперто, територію побільшено й забезпечено. З черги роздумували над пляном дальших воєнних операцій.

Були три можливості: поворот до Галичини і її відбиття; похід на Київ і похід на Одесу, до якої була коротша дорога, де був слабший ворожий опір, легше було утримати армію і де був доступ до широкого світу.

Про офензиву на Київ вирішив Головний Отаман. „Наші сили, — як подає ген. М. Капустянский у 2-ій книзі „Похід Українських Армій на Київ-Одесу в 1919 р.” на стор. 135, — склалися з двох армій: Галицької і Наддніпрянської. Галицька Армія складалася з трьох Корпусів і Команди Етапу — разом 80 тисяч люду, з них біля 40 тисяч багнетів і шабель, до 80 гармат і 546 кулеметів. Сюди теж оперативно входила група Січових Стрільців полк. Коновальця. Наддніпрянська Армія складалася з трьох груп: Січових Стрільців, Запорізької, Волинської і 4-ої Повстанської під назвою Київської Групи. Разом начислювала Наддніпрянська Армія 29-30 тисяч люду та 5 тисяч мобілізованих, які за браком зброї перебували в запіллі. Було всього до 35 тисяч бійців, в тім числі 15 тисяч багнетів і шабель, коло 90 гармат, 533 кулемети, 9 бронепотягів, 6 панцерних самоходів, 26 літаків і 4 радіостанції. До цього коло 15 тисяч повстанців, що діяли за вказівками Дійової Армії. Організація запілля була слабшою, війська мусіли власними силами забезпечуватись в харчі і одяг. Із-за браку медикаментів медична допомога була в жажливому стані”.

У вище цитованій книжці на стор. 24 подано

характеристику-оцінку обох армій, галицької і наддніпрянської. Там же сказано: „Галицьку Армію скомплектовано майже виключно з тих елементів, з яких складалася австрійська армія, тому цілком зрозуміло, що ГА як її спадкоємиця мусіла зберегти деякі риси аналогічні з австрійською. Ось ці риси. Позитивні: організованість, нахил до муштри і карність навіть у дрібницях, акуратність, упертість і витривалість в боях суцільним фронтом із забезпеченими крилами, порив в атаці, однак без належного завзяття та настирливості довести її до кінця за всяку ціну, як це властиве німцям і росіянам. Негативні: зайва централізація, непевність за свої флянги та запілля, велика обережність у маневрах на відшибі, відсутність взаємної виручки.

Галицька Армія витворила вояків національно вихованих, з палкою любов'ю до свого краю. Була це властиво селянська армія, не захоплена розкладом соціалістичною пропагандою, стрільці багато не вимагали й радо слухали старшин. Галицька Армія являла собою боєздатну регулярну армію, однак, з мало досвідченим командним складом.

Наддніпрянська Армія мала властивості колишньої російської армії з певними різницями. Українці складали чудовий бойовий елемент теж в російській армії. Внаслідок революції частина їх здеморалізувалась, і треба було посилити дисципліну. Однак, в Наддніпрянській Армії залишився войовничий, переконаний і національно свідомий елемент. Переорганізувавшись в період Проскурівської операції, вона являла собою майже регулярну армію. В ній був різноманітний старшинський склад із здоровим осередком, прекрасний козачий елемент і неналагоджене запілля. Методи напівпартизанської боротьби краще були відомі наддніпрянцям, як наддністрянцям”.

Чотирикутник Смерти

На окраїнах колишньої царської імперії появилися з ініціативи Антанти білі армії, що їх цілком було зліквідувати большевицькі збройні сили і реставрувати російську імперію. Проти большевицький фронт становили чотири армії, що їх завданням було наступати сконцентровано у центр імперії і разом з тим загрожувати

червоному Петроградові. На Сибіру був створений російський уряд з адміралом Колчаком на чолі, про якого ген. М. Капустянський висказується, що це був поміркований ліберал, який під час революції діяв у контакті з українськими організаціями і дав згоду на українізацію Чорноморської фльоти. В його армії була бригада українців-сибіряків. Армія начислювала коло 100 тисяч бійців.

Армія ген. Юденіча, що спиралася на Естонію і узбережжя Балтійського моря, складалася з 30-40 тисяч бійців, а саме добре зорганізованого корпусу Родзянка і партизанів от. Булак-Балаховича. З північного узбережжя Архангельськ-Мурман наступав з невеликою, але добре забезпеченою англійцями армією ген. Міллер. На чолі т. зв. Добровольчої армії стояв ген. Денікін, видатний військовик, але слабкий політичний діяч. Його армія мала понад 200 тисяч бійців, у тому числі відділи кінноти донців та кубанців і піхоти. Ген. Денікін ставився до українських визвольних змагань вороже, і це у великій мірі спричинило катастрофу для нього і для української справи. Його армія, за якою стояла Антанта, розбила червоних у Донбасі, гнала їх на Харків — Курськ — Москву. Вздовж Дніпра, в напрямі на Київ посувався окремих її відділ під командою ген. Бредова, цілком якого було захопити Київ перед військами Української Армії.

Виконуючи наказ Головного Отамана Симона Петлюри розвинути бойові дії з метою захопити Київ, штаб УНР вирішив почати наступ одночасно на Київ і Одесу. Об'єднані армії начислювали 85 тисяч бійців і 15 тисяч повстанців, що з ними співдіяли. Для узгодження операцій всіх збройних сил створено головний штаб у порозумінні з Галицьким Урядом, в склад якого входили старшини військ наддніпрянських і наддністрянських. Штаб почав діяти як офензива на Київ була вже на ходу. Західній групі полк. Вольфа доручено забезпечувати ліве крило середньої групи ген. Кравца, що йшла на Київ. Валнярська група ген. Удовиченка складалася з 3-ої Залізничної дивізії, 11-ої галицької бригади та 9-ої дивізії і 1-ої бригади УСС. Вона з поміччю Волинської групи промостила шлях на Одесу. Східня гру-

па ген. Тютюнника зайняла Умань і тут зустрілася з військами ген. Денікіна.

Проблема, як повести себе у відношенні до армії Денікіна при зустрічі з нею, розкрилась у всій ширині. У своїй книжці „Україна у війні за державність” ген. Ол. Удовиченко на стор. 112 пише: „Український Уряд не мав бажання вступати в боротьбу з Добрармією Денікіна. Навпаки, вся його політика була скерована на порозуміння, на спільні акції двох армій проти Червоної Армії. Про це старалися перед державами Антанти українські делегації в різних країнах, а головню у Парижі. Та нарешті саме українське командування намагалось нав'язати контакт з Добрармією, а своїм армійським групам вислало телеграму не вдаватись у ворожу акцію з відділами армії Денікіна. Зустріч українських військ з відділами Добрармії в районі ст. Цвітково давала надію на порозуміння, бо Кубанська дивізія, що складалася з кубанців-козаків, прихильно ставилась до національних змагань українців.

31 серпня 1919 р. українські війська, що зайняли Київ, зустріла несподіванка, коли їх атакували денікінські частини ген. Бредова, що ввійшли одночасно у Київ через необсаджений українським військом міст, про існування якого на знав ніхто з керівників воєнних операцій. Постав конфлікт за посідання міста, який загострився після скинення російського прапора з будинку Міської Думи. Командант української групи ген.-чет. Кравс після переговорів з ген. Бредовим був змушений відступити з Києва, бо інакше всі наші частини попали б у денікінський полон.

Вести війну з двома ворогами не було сили. Однак, коли переговори з Денікіним не дали успіху, Директорія ухвалила виповісти йому війну. Галицька Армія мусіла боротися далі на два фронти. Щастя, що більшовики відтягнули свої сили на інший фронт, а то вже тоді Галицька Армія не могла б вдержатись. До 15-го жовтня, як пише Ол. Удовиченко, перемога на всьому фронті була по боці Добрармії.

Наступив холод, сніг. Дороги стали багнитими, так що було неможливо маневрувати. Вже на початку Київської офензиви траплялись у відділах української армії випадки захворювання на плямистий і поворотний тиф. Про-

тягом вересня і жовтня тиф прибрав характер пошести. Нездужало не лише військо, але й цивільне населення. Для перев'язування ранених не було бандажів, бракувало медикаментів. Внаслідок бльокади України не було змоги доставляти їх із-за кордону.

У вересні розпочались на станції Бірзула між українськими і денікінськими військами сутички, які перейшли в перших днях жовтня у бойові дії. Українська армія мусіла битися на два фронти з Червоною Армією (20 тисяч) і Добрармією (40 тисяч). Сили були нерівні.

28 жовтня 1919 р. Головний Отаман Петлюра написав з Кам'янця Подільського до французького публіциста Жана Пелів'є листа: „Мій дорогий Пелів'є! Ми не отримали досі жадної допомоги, ні амуниції, ні технічних апаратів, ні санітарного матеріялу. Нічого. Ах, коли б Ви знали, скільки трагічних моментів прийшлося нам пережити внаслідок цього! Три чверті наших козаків без чобіт і одежі, однак їх дух не погас. Тиф десяткує ряди нашої армії, багато ранених умирає, бо ми не маємо медикаментів, ні білизни. Антантські держави, які проголошують високі принципи, забороняють Червоному Хрестові прибути до нас. Ми вмираємо, а Антанта, мов Пилат, умиває руки. Через Вас звертаюся до французької демократії — нехай французький уряд зніме бльокаду і тим дасть нам змогу купити для нашої армії та нашого народу медичні засоби”.

(Далі буде)

РЕКОРД У ПЛЯГІЯТСТВІ

Близкучий рекорд у плягіятстві, що в перекладі на українську мову означає літературну крадіжку, привласнення чужого авторства, видачу чужого твору за власний, встановив недавно пенсіонер, прізвища якого не вказуємо з огляду на його похилий вік, в одному з неперіодичних видань у Канаді. Під своєю власною фотографією і під своїм власним прізвищем він умістив у тому журналіку відомий кожному учневі початкової школи вірш Григорія Чупринки „Розкішний степ, убогі села...” Вмістив від початку і до кінця без змін. З чотирьох членів редакційної колегії жадний, очевидно, не поставив під сумнів авторства згаданого вище псевдоавтора.

І. К-ян

ПОШИРЮЙТЕ ВІСНИК!

СОРОК РОКІВ ТОМУ

КИЇВ У 1931 РОЦІ

У новорічний день 1 січня 1931 року помер сьогодні незаслужено забутий видатний український вчений, фолкльорист, автор наукових праць про український багатирський епос та билини про сватання, що дістали високу оцінку Івана Франка, професор Київського університету від 1900 року Андрій Лобода.

Новий Рік був зустрінутий в Києві в умовах дальшого безперервного погіршення харчового постачання і наближення неминучого голоду. Хліб можна було дістати лише за картками, запровадженими ще з 1929 року. Службовці і студенти діставали 150 грамів хліба денно, їх утриманці — 100 грамів. Лише робітники військової промисловости та важкої індустрії були в упривілейованому стані і діставали по два фунти. За картками кілограм хліба коштував 10 копійок, на приватному ринку — 10 карбованців. Те саме було з одягом і взуттям. Талони на право придбання убрання чи черевиків розсилались по підприємствах, і там їх видавали на рекомендацію професійних спілок „ударникам” або здебільшого по знайомству чи за хабарі.

Поза державними крамницями можна було придбати речі першої необхідности на приватному ринку, але за неймовірно високими цінами. Окремо існувала мережа закритих розподільників, де за дуже низькими цінами продавались найкращі харчові і промислові вироби советській аристократії.

На Заході тривала жорстока економічна криза перепродукції. Зростала армія безробітних. У таких сумних обставинах, коли кожний спротив чи вияв незадоволення був здушуваний залізною рукою диктаторського режиму, єдиним предметом уваги київського культурного громадянства лишались література і мистецтво. Кожний найменший успіх на літературно-мистецькому полі розглядався як успіх у цілому культурному житті.

Загальною увагу киян привернув новаторський балет „Золота доба” Дмитра Шостаковича, вперше виставлений в Київському оперовому театрі в останніх днях грудня. Музика балету, сповнена мотивами фокстротів і чарлсто-

нів, захоплювала своєю сміливою орієнтацією на твори тогочасної західноєвропейської музики. Ніхто з українських композиторів не наважився б скомпонувати такий модерний твір з огляду на цензуру. Проте, російські композитори в Москві мали далеко більші можливості для творчости, і Шостакович створив новаторську річ, темою якої були відвідини советської спортової команди Західної Європи і захоплення досягненнями західного світу часів розквіту.

Поставив на київській сцені балет „Золоту добу” балетмайстер Є. Вігілев, диригував оркестрою композитор Микола Радзівєвський. Але це небуденне зацікавлення глядачів до культури Заходу, зображеної в балеті, переполохало київське партійне керівництво. Коли в „Пролетарській Правді” музичний критик Юрій Масютин (Юрмас) на догоду партійним чинникам ствердив, що ця постава „не є цінним надбанням в репертуарі Київської опери”, то „Київський Пролетарій” помістив 4 січня велику статтю під претенсійним наголовком „Балет „Золота доба” не потрібний робітничому глядачеві”. 22 січня та сама газета в статті „Зняти з репертуару балет „Золоту добу” писала, що поведінка советської спортової команди, яка танцює під звуки фокстроту серед капіталістичного оточення, викликала загальний осуд робітничих глядачів. Зняти з репертуару „Золоту добу” ухвалила і Мистецька рада Опери. Востаннє балет пройшов як завжди в переповненій залі 29 січня.

У лютому виставлено оперу „Русалка” білоруського композитора Олександра Даргомижського. Здійснили поставу харківський режисер Сергій Каргальський, диригент Лев Брагінський і декоратор О. Хвостов, які зробили сміливі зміни для надання творові українського змісту. Ввесь російський музично-побутовий матеріал був замінений українським пера композитора Лисенка і Вериківського. У першій дії вставлено українські веснянки „Крокове колесо” композитора Вериківського, у другій дії відтворено старовинне українське весілля з його повним ритуалом 16 ст. Для надання закінчен-

ню бадьорого оптимістичного звучання у фіналі виконувалась веснянка „А вже весна, а вже красна” Лисенка.

У головних партіях виступили М. Донець (мельник), М. Литвиненко-Вольгемут (русалка) і Б. Бобков (князь).

Ще одну модерну оперову виставу „Північний вітер” Л. Кніппера за твором скоро після того зліквідованого драматурга Кіршона „Місто вітрів” показав Київський оперовий театр 18 березня. У „Пролетарській Правді” поет Яків Савченко вмістив під прибраним ім'ям Я. Григоренка схвальну рецензію „Тенденції новаторства в Київській опері”. Але вистава була холодно зустрінута і не знайшла такого розголосу як „Золота доба”.

До Львова, міста свого сталого побуту, їздив диригент Київської опери, композитор Антін Рудницький і, повернувшись, описав у стінній газеті театру свою подорож. З його описів можна було здогадуватись, що життя Львова, крамниці якого переповнені всіляким крамом, ніяк не можна порівнювати з вбогим, напівголодним життям Києва. Зіставлення соціалістичного Києва і капіталістичного тоді Львова вийшло не на користь Києва. Рудницький привіз теж примірник газети „Діло”, де вміщено його статтю про Київську оперу та її надзвичайно здібного керманіча, директора Миколу Христового.

Для ознайомлення з поставами інших оперових театрів директор Київської опери Микола Христовий і режисер Юхим Лішанський відбули подорож до Харкова, Москви і Ленінграду. Під час поїздки вони рішуче переконались в цілковитому повороті столичних оперових театрів до клясики, а в Ленінграді відвідали наявний там український театр, репертуар якого складала самі старі побутові п'єси.

Сезон скінчився успішною постановою опери „Отелло” Верді в режисерському опрацюванні Володимира Манзія, під диригуванням Миколи Радзівського, в сценічному оформленні Івана Курочки-Армашевського. Партію Отелло співав Володимир Дідковський, Дездемони — Марія Сокіл, Яго — Микола Зубарев.

Драматичний театр ім. Івана Франка виставляв п'єсу „Кадри” Івана Микитенка зі студентського життя. Вистава мала великий успіх і йшла протягом майже цілого року. Лише на-

прикінці сезону з нею чергувались „Постріл” Безименського, „Пригоди бравого солдата Швейка” Ярослава Гашека і „Невідомі солдати” Первомайського.

Сенсацію викликав Київський цирк своєю великою пантомімою „Махновщина”, для сценічної реалізації якої був запрошений славний корифей українських театрів Микола Садовський. У пантомімі фігурували довговолосий Нестор Махно, отаман Григорій та інші історичні постаті доби визвольних змагань, як і десятки вояків загонів Махна на конях та тачанках.

Вистава яскраво показала волелюбну, анархічно-бунтарську стихію махнівського руху, її своєрідну екзотику. Широкого розголосу серед киян набула популярна пісенька, виконувана за ходом дії:

Яблучко, яблучко
Та з листочками.
Іде батько Махно
Та з синочками.

У зв'язку з великим недовиконанням пляну видобуття вугілля на Донеччині, туди поспішно виїхали Перший і Другий київські робітничі театри, щоб обслуговувати шахтарів чи — точніше, — щоб підганяти їх до продуктивнішої праці.

Національно-культурна політика на Україні була ще беззмінна. Народній комісаріят освіти УССР очолював Микола Скрипник, який послідовно провадив українізацію, хоч ростуча до його заходів опозиція збоку надсиланих з Москви високих партійних достойників віщувала скорий кінець цих заходів.

У березні відбулось урочисте відкриття новоствореного в Києві польського театру. Тимчасовим осідком його став Троїцький Народній Дім, де колись виступали корифеї українського театру.

21 березня закрилась остання в Києві газета російською мовою „Киевский Пролетарий”. Рівночасно в тодішній столиці Харкові закрилась російська газета „Харьковский Пролетарий”, і відтоді на цілій Україні не виходило ні одної російської газети, крім Донеччини, де видавалась газета „Социалистический Донбас”.

Київський театр ім. Франка в його гастрольній подорожі до Харкова спіткала невдача. Хар-

ків знав про величезний успіх „Кадрів” у Києві і мистецький керівник театру ім. Франка Гнат Юра думав заробити добрі гроші. Але про київський тріумф „Кадрів” ще раніше довідався мистецький керівник харківського театру „Березіль” Лесь Курбас і поспішно підготував та виставив цю п'єсу в Харкові, так що коли туди приїхав Київський театр ім. Франка, харківські глядачі вже бачили „Кадри” у виконанні „Березоля” і вистави киян відбувались у порожній залі.

У Києві виступали протягом літнього сезону Другий Московський мистецький театр, театр революції, театр Мейерхольда, московський театр оперети, Білоруський драматичний театр, балетна студія Ірми Дункан, приватня трупа Блюменталь-Тамаріна.

Економічне життя Києва все погіршувалось. Селянство України чинило одчайдушний спротив колективізації. Родючі українські поля стояли необроблені. Але навіть згадка про брак хліба, про голодування людей кваліфікувалась як контрреволюційний вчинок.

16 вересня почався зимовий сезон у Київській опері. Для відкриття вперше в Києві поставлено нову оперу „Кармелюк” Валентина Костенка. Постанову здійснили диригент Лев Брагінський, режисер Сергій Каргальський з Харкова і мистець-декоратор Іван Курочка-Армашевський. Кармелюка співав Микола Зубарев.

18 жовтня був виставлений балет „Пан Кашовський” Вериківського — перший український балетний твір, що поклав початок створенню українського національного балету. На тлі особистої трагедії молодої кріпацької пари Яроша та Любини балет розкривав сваволю польських магнатів на Правобережжі, визвольну боротьбу українського народу і гайдамацький рух. Композитор широко використав для музики український фолкльор, веснянки, хороводи.

Про цю виставу, захоплено стрінуту глядачами, писала „Пролетарська Правда”, намагаючись дещо применшити успіх українського балету: „Автори не ставили собі завдання зробити „революцію в балеті”. Вони намагалися зробити першу спробу збудувати на українській тематиці балет класичної форми, використав-

ши матеріяли, що відбивали б соціяльну боротьбу в історичній минувшині на Україні”.

Але хоч цією виставою започатковано створення українського національного балету, поява на сцені другого з черги національного балетного твору прийшла занадто пізно, бо аж через дев'ять років, у 1940 році. Це була „Лілея” Данькевича. А створено за це десятиліття лише два балети: „Порив” Пилипа Козицького і „Дніпрельстан” Антона Рудницького. Не враховуємо „Ференджі” Яновського, бо цей балет не української, а індійської тематики.

Театр ім. Франка виставив п'єсу Івана Микитенка „Справа чести” і пропагандивну п'єсу „Штурм” Олександра Корнійчука, тоді ще 26-літнього драматурга.

Економічне життя Києва тим часом погіршувалось. Кількість харчових приділів населенню катастрофічно маліла. Місто стало терпіти нестачу в паливі та електричній енергії. З причини браку паперу газета „Пролетарська Правда” почала виходити в половинному розмірі, а журнал „Радянське Мистецтво” з тієї самої причини взагалі закrywся, як і „Мистецька Трибуна” в Харкові. Але це мало турбувало київський партійний провід. Новий редактор „Пролетарської Правди” Затучний почав виписувати галасливі статті про „Київ індустріяльний”, наголошуючи, що не пам'ятники старовини і культурні скарби є гордістю Києва, а будуть нею новозбудовані промислові підприємства.

Після невдалої постанови опери „Борис Годунов” Київська Українська Опера відзначила в грудні п'ятиліття свого існування. Цій знаменній даті „Пролетарська Правда” присвятила спеціальне видання. З нагоди ювілею співакбас Михайло Донець одержав звання народнього артиста республіки, Володимир Манзій — заслуженого режисера, Лев Брагінський — заслуженого диригента. На ювілейній виставі була показана одна дія з опери „Тарас Бульба” Лисенка.

На грудень припала ювілейна дата 50-ліття відновлення в 1881 році українських вистав уперше після заборони українського театру в 1876 році царським указом з Емсу. З цієї нагоди театр ім. Франка підготував ювілейну виставу „Наталки Полтавки”, реставруючи її в тому вигляді, як вона була показана 50 років тому.

Вадим Пена

ОСТАННЄ СЛОВО САГАЙДАЧНОГО

(В скороченні)

Мою уяву знову полонить образ славетного сина України. Восени 1971 року минає триста п'ятдесят років від часу Хотинської битви, однієї із найбільших подій нашої історії. Після того, як об високий берег Дністра розбилась остання хвиля величезної турецько-татарської навали, ім'я козаків було на устах усієї Європи. Гравери Відня і Варшави друкували листівки з портретом козацького вождя, чий військовий хист урятував християнський світ від мусульманського поневолення. Історики повторювали прізвисько Сагайдачного. Видатному воїнові співали хвалу в столицях усіх європейських країн, урочисті учти на його честь відправлялися в Римі, Парижі, Мадриді.

Під мурами Хотину відбулася вирішальна битва довготривалої світової війни. Старий світ — уся Європа від Піренеїв до Дніпра — протистояв могутній Оттоманській імперії. 1453 року турки завдали своїм ідеологічним ворогам нищівної поразки. Султан Махмед II Завойовник здобув духовну столицю християнства — Константинопіль. Висока Порта підкорює народи Кавказу, Чорноморського узбережжя, Малої Азії, Балкан, Північно-Східної Африки, посідає гирла Дунаю, Дністра, Дніпра й Дону — сягають Висли й угорських Карпат.

У Відділі рукописів бібліотеки Академії Наук УРСР зберігається старовинний документ. З нього видно, що „раніш, ніж козаки з'єдналися з поляками під Хотином, від султана вони одержали пропозицію з'єднати-

У декоративних майстернях театру навіть знайдено сценічне оформлення „Наталки Полтавки”, що збереглося з тих часів. До участі у виставі запросили корифеїв. Микола Садовський через недобрий стан здоров'я не міг взяти участь і виступив лише Панас Саксаганський у ролі Возного.

Ювілейна вистава набула зовсім неочікуваного звучання. До театру повалили маси киян. Замість передбаченої одної вистави „Наталки Полтавки” йшла вона десять днів підряд при переповненій залі. Дізнавшись про такий тріумф рідного мистецтва, Садовський подужав звою хворобу і взяв участь у кількох дальших виставах, граючи Виборного. Кожну появу корифеїв на сцені глядачі зустрічали бурєю овацій.

Такою величавою національно-патріотичною маніфестацією закінчився в Києві 1931 рік.

Іван Левадний

ся з турками; козакам обіцяно, в разі завоювання польської держави, встановити всілякі пільги й надати їм, як столицю козацтва, на вибір — або Київ, або Кам'янець Подільський. Пропозиція... не була Сагайдачним прийнята”. Віддамо належне старшині: відвічні антипольські настрої не потьмарили розум і не завадили твердо усвідомити історичну необхідність спільних дій з Польщею.

Розгорнувшись після Цецорської перемоги віялом по Україні, татарські орди грабували Поділля. Запорізькі гінці, на скоку міняючи коней, ночами мчалися з гетьманськими універсалами в полки й сотні. Небавом сорокатисячне козацьке військо виступило супроти головного ворога — Оттоманської імперії...

Наприкінці серпня 1621 р. настав день, пам'ятний на вічні часи, коли на Дністрі з'явилися незлічені полчища султана Османа й хана Джанбек Гірея. На знак могутнього володаря з'явилися неждані гості від берегів Євфрату, Нілу й сусіднього Дунаю; Азія і Африка готувалися ринути на Поділля.

Земля гула від тупоту коней, мулів, верблюдів, слонів. Ген за видноколом щезали білі намети, над якими щоночі блимали десятки тисяч ліхтариків. Усіма барвами веселки вигравав розкішний одяг виряджених, мов на свято, яничарів, сипахів. Виблискували на сонці коштовні обладунки кінноти. Вельможі виступали в оточенні пишного почету. На деревах листя тремтіло від галасу орд і ревнища тварин.

Великий коронний гетьман, литовський князь Ходкевич, не наважувався перейти Дністер. Але козаки, за свідченням Я. Собеського, ультимативно заявили, що „приєднаються до польського війська лише після того, як він уступить у Молдавію; вони остерігались, щоб у разі примирення Речі Посполитої з Туреччиною вся могутність ворогів не впала на них самих”.

Не простим ділом було перекинути міст через стрімкий Дністер з високими скелястими берегами. Та один „русин”, прізвища котрого з огляду на його „худий” рід Я. Собеський не назвав, успішно розв'язав складне питання. За словами козацького свідка Матвія Титловського, Ходкевич „з тим військом, переправившись через Дністер у волоській землі, неподалік міста Хотину, на місці пристойному, останнього числа серпня, свої обози поставив, окопами й ровами укріпив”.

Дослідники рахували силу турецької армії на 250 тисяч воїнів, — турків, татар, ногайців, арабів, греків та інших немусульман, — при 260 гарматах. Польське військо налічувало 35 тисяч „кінноти в латах залізних із списами”, „панцерних”, „ліхоти польської”, „прусів і померанців”, „угорців платних”. „Крім запорізьких молодців козаків, яких могло бути 40 тисяч, — писав син київського воєводи Єрлич. — Над ними гетьманом по-

ставлений був чоловік у військовому ділі досвідчений, справця великий і добрий, Петро Конашевич-Сагайдачний, котрий був не простого роду, але шляхтич із Самбора, котрий увесь той військовий тягар ніс на собі, і як він радив, на те погоджувались пани гетьмани і королеви”.

Коли 21 серпня Сагайдачний з невеликою охороною прибув до польського табору, Ходкевич зустрів його урочисто, багатими дарунками. Але в душі не приховував погорди, не хотів визнати гетьмана запорожців рівним собі. Суворі необхідність єднала непримирених ворогів.

Крізь щільні ворожі лави козацьке військо пробивалося до польського табору. В свою чергу османці очікували хана Джанибек Гірея з 50 тисячами татар. Султанові доповіли, що він затримався, винищуючи козаків. „Пронеслася чутка, ніби запорожці зовсім не прийдуть, — пригадував Я. Собеський. — Голови спустилися, чути було тихе нарікання, коли сумна новина передавалась по наметах”.

Насправді хан зазнав цілковитої невдачі й боявся з'явитись на очі султана. Непроступним рухомим табором козаки наблизились до спільників. Розляглися сигнали сурмачів. Польські воєначальники подали команду шикувати військо в бойові порядки для зустрічі січових лицарів...

Передова лінія оборони простяглась із північного заходу на південний схід. Польські позиції спирались на Хотинську твердиню і береги Дністра. Підступи з фронту утруднювали лісисті яри і вибалки. Осман II марив блискавичною війною. 2-го вересня кинув він у наступ незліченні сили. „Поклявся нічого не їсти, — переказували сучасники, — поки не відправить у пекло до вечора всіх ворогів до останнього”.

Зусебіч атаковано поставлених у центрі й висунутих трохи вперед козаків — 13 полків на 42 тисячі лічби. Безперервно гриміли гармати. Татари напосідали, мов сарана, пробуючи відрізати передові загони. Запорізькі шанці під рядами міцно зв'язаних і насипаних землею возів не могла здобути ніяка сила.

Темна ніч наледве зупинила невпинну січу. Польські полководці, чії полки стояли покищо без діла на лівому й правому флангах, мовчки спостерігали початок страшної епопеї. Наприкінці дня козаки контратакували і, захопившись, мало не опинилися в кітлі. На щастя, Ходкевич послав на допомогу своїх, які „несподіваним ударом устигли підтримати запорожців”.

Все скінчилося щасливо. „Навіть таборова прислуга поверталася в стан, збагатившись грошима, золотом і коштовним посудом”, — не пропустив поза увагою Я. Собеський. У турків узято 12 польових гармат, 32 прапори. Наклав головою один з визначних османських полководців, правитель румунської Силістрії Хусейн-паша.

На полі бою козацька старшина зовні нічим не відрізнялася від будь-кого з побратимів. Чорні сорочки, випарені в розсолі, щоб не заводилися воші, полотняні чи з грубого сукна шаравари, легке взуття — сап'ян-

ці. Поверх сорочки — кунтуш із невичиненої телячої шкури. Й шапка з такої ж шкури з суконним верхом. Та ще опанча, плащ на нинішню моду. Тільки зброя у старшини коштовніша — оправлена сріблом, золотом, оздоблена дорогим камінням.

Успіх першого дня вселив віру в душі тих, кому все ще ввижалася цецорська трагедія, що загубила польську армію. Уночі Ходкевич скликав військову раду, як нагодилась депутація вельможних волохів, вираджених султаном. Пильність рядового жовніра зірвала підступний плян ворога. Забезпечені „горючими матеріялами” „посли” намірялись підпалити обоз, щоб сприяти успіхові нічної турецької атаки. Темряву ночі схитнуло несамолюбне „алла!”.

„Скоро ті турки до обозу польського близько прийшли, зараз козаки їх оточили, з другої сторони пруська піхота спільно їх рубали, кололи й убивали”, — залишив згадку Матвій Титловський. Мало не цілу ніч і увесь наступний день темніло в очах від диму, вогняним градом летіли на запорізькі шанці ядра, шукаючи здобич кулі, роїлися стріли. Надвечір Ходкевич поспішив повідомити Сигизмундові III добру новину: татари й турки три рази великим військом атакували козацький обоз, але, втративши 20 тисяч чоловіка, відкотились назад.

Запорізькі чайки на Чорному морі не давали спокою турецьким караванам, що поспішали з військовими вантажами до гирла Дунаю. Морська безодня поглинула найбільші гармати, які перед тим стояли на мурах Константинополя. Та коли 4 вересня османці скерували на козаків усю свою артилерію, Ходкевич зізнався, що „протягом цілого життя не чув подібного грому гармат”.

Сонце ховалося за обрій, як Сагайдачний повів товаришів на вирішальний штурм. Слідом поспішили поляки на чолі з Русиновським. „Ходкевич верхи на коні стояв біля свого окопу, коли примчав гінець з вісткою, що козаки з кількома польськими загонами зайняли вже табір Османа і що для повної перемоги не вистачає тільки підкріплень... Це ще не була остаточна перемога.

Настав злам на користь оборонців. 5 вересня за взаємною угодою супротивники ховали загинілих. Давній запорожець, котрому після семи років бусурманської неволі пощастило втекти до козаків, переказав, що в останніх „приступах” полягло 4 тисячі яничарів, 3 тисячі сипахів і 40 тисяч різноплеменного підданства. Їх місце заступили свіжі підкріплення.

Турки присунули табір так близько, що до козацьких шанців можна було докинути каменем. 7 вересня почався загальний наступ. Після гураганного вогню 150 гармат на запорожців помчалась турецька піхота. Заховані в міцні панцери польські гусари, що досі стояли в резерві, ринули в бій. Ходкевич з особистою охороною пішов під кулі услід за своїм гербовим прапором. Сагайдачний з товариством „од другої сторони свого табору через трупи турків, що в купах лежали,

як через болото, до табору їх гонячи, мертвили" (Матвій Титловський).

До пізньої ночі тривала січа. Турки вичерпувалися. Хоч на 8 вересня був призначений генеральний бій, він тільки остаточно засвідчив їхню безсилля. Запорожці підпустили татар мало не впритул. Пославши хмари стріл, ординці відкрили дорогу яничарам і сипахам. „Козаки, струнко ставши, такий сильний вогонь з мушкетів на них дали, що відразу лягло три тисячі яничарів, а татар і не злічити", бідкався Челябі.

Погроми деморалізували турецьку армію. Челябі записав, що один із синів Дилавер-паші „перейшов на бік ворога". Перекинувся і син Гусейна-паші. Розлучений Осман II судив вельмож „султанським судом". Каральні загоны вилловлювали дезертирів, нещадно розправлялися із слабкодушкими.

Все таки Осман не лишає надій на „почесний мир". За посередництвом волоського воєводи зав'язуються потаємні переговори. Собеський не приховує, що поляки без найменшого докору совісти зраджували козаків. „Бажаючи підтримати добрі стосунки з Портою, Річ Посполита готова приборкати сваволю запорожців; та поки польська зброя буде повернута проти них, татари можуть скористати цим і вторгнутись за польські межі; тому Осман, від волі якого залежать ці набіги, може сам досягти того, щоб козаки перестали шкодити туркам", — говорилося в мирових пропозиціях Ходкевича.

Добре обізнані з підступною політикою своїх постійних ворогів, запорожці ладні залишити поле битви й самостійно обстоювати свої інтереси. Польське посольство на чолі з Петром Ополінським і Яковом Собеським поспішає на велику козацьку раду. Мудра мова й незаперечний авторитет Сагайдачного, чия відданість інтересам рідного краю не викликала серед козацтва ніякого сумніву, утримали невдоволених під вогнем турецьких гармат.

Пізно ввечері залягла тиша. Ходкевич зібрав військову раду. Сагайдачний, „що був присутній там із запорізькою старшиною", закликав атакувати султанський табір, поки ворог не прийшов до тям. Запорізький гетьман, „хоч і не шляхетського походження, довів, що може позмагатися в хоробрості з найбільш знатними лицарями". (Я. Собеський).

Вночі вісім тисяч козаків удерлися в розташування військ забитого Каракаша-паші. Інший відділ громив аж за Дністром табір Хусейна-паші. „Турки гинули уві сні або рятувалися втечею через міст. Сам Хусейн ледве встиг вирватися з рук козака: з нього зірвали дорожню одягу, чалму й пояс, у яким були зброя і гроші, а сам він цілу ніч блукав лісом, знайшов нарешті тісну печеру, де й переховався до ранку". (Я. Собеський).

У запорізькому таборі, згідно з давнім звичаєм, за жеребом ділили здобич: харчі, зброю, амуніцію, коней, мулів, верблюдів. Виставлено на показ захоплені гармати й прапори.

24 вересня Ходкевич помер від епілептичного удару. Турки напосідали, часом навіть добивались успіху, але

знов і знов відкочувалися назад. Зазнаючи великих втрат, обидві сторони потерпіли від голоду й холоду осінніх дощів і пошестей.

На 28 вересня Осман призначив останній штурм. „Більш як 60 гармат гриміли безперестанку, небо палало, а повітря потемніло від диму, земля дрижала, стогнали ліси, скелі розпадалися на шматки... (Я. Собеський). „Це була найбільша битва", — оглядаючи історію Оттоманської імперії, підсумував Кятіб Челябі. Наприкінці страшного дня Сагайдачний підняв запорожців у контратаку. Поляки, що діяли разом з козаками, дружньо підтримували спільників.

Тепер ішлося за почесний мир для поляків. Інтереси козаків до уваги не бралось. 2 жовтня почалися переговори. Вчорашні вороги з турецької і польської сторін зав'язали жваву торгівлю. Запорожці з подвійною пересторогою пильнували свій табір, щоб не захопила зненацька підступна зрада з того чи з іншого боку. Туреччина використовувала за розмінну монету своїх європейських підданців, Річ Посполита продавала українські землі. Запоріжжя, оскільки його самостійність не визнавалась, не було представлене на переговорах.

Про умови миру польські послы повідомили Сагайдачного. Гетьман лежав на возі, поранений татарською стрілою. Довкола обурено гула старшина, вислухуючи статті, що нехтували честь і права козаків, зводили нанівець самостійність Запоріжжя, вбивали волю України. Остерігаючись нападу збоку польського війська, козаки вночі переправились через Дністер. На полі звитяжної оборони залишилось тільки посольство до Варшави з козацькими вимогами до короля Сигизмунда III.

1621 рік розвіяв міт про непереможність турків. Одна з найбільших у світовій історії тюрем поневолених народів фактично впала.

Персидські послы добуваються до козаків. Московський цар надсилає посольство до Сагайдачного. Західноєвропейські країни шукають дипломатичні шляхи на Запоріжжя. Уся Європа, скаже пізніше Проспер Меріме, марить козаками — їхньою мужністю, відвагою, думами й піснями.

Петро Сагайдачний невдовзі помирає в Києві, запевдаючи мало не всі свої статки на розбудову українських братських шкіл. Чи усвідомив він кінець Оттоманської імперії? Цілком можливо. Цілком можливо, що Сагайдачний бачив утвердження української самостійності в духовному змаганні з Річчю Посполитою. Історія визначила інакше. Після Хотинської битви з турецькою загрозою Україні в принципі покінчено...

24 грудня 1624 р. на Чорному кургані підписано першу за довгий час ворожнечі угоду між Запоріжжям і кримськими татарами про ненапад та взаємодопомогу в боротьбі проти Туреччини й Речі Посполитої. „Великим успіхом козацької дипломатії" назвав визначний акт самостійної політики українського козацтва польський історик Богдан Барановський.

Українську зброю повернуто проти польських коло-

Софія Наумовиц

Поети з Бельгії у Парижі

Хто б то міг подумати, що українська молодь цікавиться українською поезією? А проте це факт, якого заперечити не можна, бо зала Бібліотеки ім. Симона Петлюри була виповнена на три чверті молоддю. І цієї великої присутності, що аж треба було доставляти крісла, не можна навіть вяснити тим, що вечір відбувався напередодні сумівського з'їзду, отож було багато сумівців-делегатів з усієї Франції. Адже вони могли собі у Парижі знайти інші розваги. Але воліли прийти на вечір поезії.

Вечір улаштували спільно КОДУС і Студентська Громада Франції. Відкрила його новообрана голова Лариса Вітошинська, вітаючи гостей з Бельгії та громадянство Франції й дякуючи проф. О. Кульчицькому за ініціативу та допомогу. Після цього вона запросила поетів представитися, за абетковим порядком.

Роман Бабовал: — „Не хочу говорити про себе, а радше хочу виправдати свою творчість. Почав писати у 16 років у Малій Семінарії у Римі. Тепер на третьому році медицини у Лювені. Спершу наслідував клясичні поезії і поетику, згодом захоплювався Корнелем і Расіном, а далі сприймав інші стилі до сюрреалізму включно. Тепер поринув у неоекспресіонізм із песимістичною тематикою, але й з оптимістичною візією людини. Людина знаходиться в долині сліз, але прагне визначити себе, бо мовчання не є річ позитивна. Людство і „я“, як його частинка — у ньому має віднайти себе і читач, філософічне тло не конче подобається, бо кохання не завжди спасенне, а природа не завжди гарна”...

Зореслава Коваль говорить про себе з інтелігентною наївністю, що дуже подобається всім: — „Я ще дуже молода, зелена, і щойно час скаже щось про мене. Я не студювала у Малій Семінарії, але жила книжками: українськими вдома і французькими у школі. Цього року здаю матуру і хочу студювати літературу і мистецтво. Почала писати під впливом батька (що теж замолоду „гршив“ поезією! — С. Н.), який багато розказував про Україну. Люблю казки-феєрії. Дивлюся на світ уже не дитячим оком, але віднаходжу дитинство ясне і світле. Тематика моїх віршів: патріотична і любовна лірика”.

нізаторів. Один за одним піднімаються і гинуть, намагаючись скинути осоружне ярмо, Жмайло, Тарас Трясило, Самійло Сулима, Павлюк, Яків Острияниця, Гуня. Бракувало оружної потуги, бо квіт козацтва поліг під Хотином. По тому жорстокому бойовиську потрібно було якихось двадцять років, щоб народилося і зросло нове покоління синів козацької матері. Буйною молодістю заграли численні полки Богдана Хмельницького, пішли на новий смертний бій за волю України.

(„Вітчизна”)

Йосиф Рошка: — „Як Бабовал, я вчився у Малій Семінарії, де й склав іспит зрілості. Там набрався любови до літератури. Від 2-3 класів гімназії професори мали клопіт зі мною, щоб змусити мене вивчати й інші предмети. Я ж бо прикладався тільки до української літератури. Згодом захопили мене шестидесятники, зокрема Ліна Костенко, Іван Драч, Вінграновський, Коротич, з прозаїки Євген Гуцало. Писати поезії — це була для мене просто манія. Крім мене писали Гаїдамаха, Дацко, Госейко. Створився гурток читання літературних творів. Тепер студіюю славистику у Лювені. Тема моїх віршів — ціль еміграції та соціальні проблеми. Мій батько — шахтар. Яка ж ціль еміграції? Чи ми бездомні емігранти? Чи прискоримо світанок нашої волі? В останніх часах відчувається серед молоді зміна на краще. Студентські демонстрації, що прокочуються по Америці й Канаді, дійдуть і до Європи. Це наша громадська конечність: поезія і боротьба”...

Проф. О. Кульчицький прочитав коротку доповідь на тему „Юність і поезія”, переплітаючи її цитатами з творів трьох поетів, що їх рецитували паризькі студенти (Данило Ганяк: „Людині й собі” та „Відкрий вікно” — Бабовала, Мишка Фідик „Стоп” та „Розрадити” Зореслави та „Я хотів би” Рошки, Лариса Вітошинська „Без спогадів” Бабовала).

Самі поети прочитали по дві-три власні ще не друковані поезії: Бабовал: „Пташиний диптих”, „У снігах”, і „Замість мініатюр” (Сліпий, Очі, Дуби, Ранком), Зірка Коваль — „Імпровізація”, „Не всі сонця ясні” і „Другові”, „Вона”, „Розпач” і „Самітність”.

І накінець виступили паризькі декляматори, які так розділили твори своїх товаришів з Бельгії: Л. Вітошинська — „Силует” Бабовала, З. Вітошинська — „Ще живе життя” Бабовала, Д. Ганяк — „Страх” Бабовала, І. Зелена — „Вуглекоп” Рошки та „Вечір і ми” Бабовала, Я. Йосипшин „Скитальці” і „Постать” Зореслави, О. Фірман — „Тужу” Зореслави.

Проф. Кульчицький закрав вечір відчитанням двох листів: від старшого поета Дмитрика з Женеви, що з радістю вітав молодих поетів, та від голови УЦРК полк. Солоняря, який вітав „правнуків” від „прадіда”, радіючи, що вони цікавляться українською поезією.

З СОВЕТСЬКОГО ПОБУТУ

МИНУЛО СІМ РОКІВ...

Старенький дерев'яний будиночок на передмісті Харкова опинився в центрі будівельного майдану. Довкола нього споруджували великі модерні будинки. І з кожним днем ставало яснішим, що прийшов будиночку кінець.

Спочатку будівельники засипали на подвір'ї колодязь. Потім зліквідували туалет, що стояв оподалік, зруйнували господарські шопки і насипали довкола будиночка гори землі, що заступали від нього небо.

— А як же ми? — питалися мешканці, схвильовані такими змінами в своєму житті.

— Не хвилюйтеся! — потішали їх. — Он бачите той будинок у риштованні?

— Бачимо, — відповідали мешканці.

— Ось там і будете мешкати з усіма вигодами. А будиночок ваш повалять. Зрозуміло?

— Зрозуміло, — відповідали мешканці, і радісні усмішки осявали їх обличчя.

Після цього їм уже не так тяжко було носити воду з сусідньої вулиці, стрибати, неначе гірські тури, через ями та рови, що оточували будиночок, і вирушати в пошуках туалету в інші частини міста.

Нарешті будинок був готовий, і до нього почали з'їздитися новосельці.

— А як же ми? — спитали мешканці старенького дерев'яного будиночка.

— А ви з пляну випали, — відповіли їм.

— Як то випали? — спитали мешканці.

— А так, — відповіли їм. — У пляні цього року вашого будиночка не передбачено.

З того часу минуло сім років. І мешканці будиночка все ще ходять по воду на сусідню вулицю і вирушають в пошуках туалетів до інших частин міста.

(„Радянська Україна”)

ОДА МОСКОВСЬКОГО ПІДЛАБУЗНИКА (В альбом „культобмінникам”)

Третьюрядний поет Ростислав Братунь, що називав себе українським поетом і з делегацією УССР прибув як заступник делегата на чергову сесію Об'єднаних Націй, а поміж засіданнями ООН розгулює по Нью Йорку з нашими „культобмінниками”, вступаючи й на чарку віскі до „Ліса Микити”, може похвалитися своїм останнім коліноприклонним, присвяченим Москві віршем, надрукованим в органі КГБ — „Вістях України” (серпень 1971). Ось ця чергова перлина, яка, щоправда, ніякою оригінальністю не відзначається, але разючо подібна до всіх тих перлин, що їх друкували в Україні в період „культу особи” Сталіна.

МОСКВІ

Я у Львові ім'ям твоїм марив,
Я кремлівськими зорями снів,
Коли сонце ховалось за хмари,
Мов тікало від гніту панів.
Коли волі ми ждали зі Сходу
І про людські лиш снили права,
У народню важку непогоду
Ти була разом з нами, Москва!
Ти полки свої, рідна, послала
Визволяти з неволі братів...
Сльози радості мати втирала,
Гомін щастя над краєм летів.
І на Зборах Народних у Львові
На весь світ прозвучали слова:
— Ми з Росією рідні по крові,
Будем завжди з тобою, Москва!
У союзі радянських народів

Ми знайшли свого щастя розлив...
Сонце сходить повіки на Сході,
В наших серці в майбутнє порив.
І як знову неволя наспіла, —
І від горя жовтіла трава, —
Ти в той час маяком нам ясніла,
Повернула нам волю, Москва.
Нам кремлівські займаються зорі —
Партія — світоч здійснених снів.
Від карпатських зелених просторів
Шле Москві привітання мій Львів.
Наші дні у труді розквітають,
Даль одкрита, ясна, зорева...
Комунізм із тобою стрічаю,
Зореносна столице Москва!

ДИТЯЧИЙ САДОК ДЛЯ ДОРОСЛИХ

У колгоспі „Україна” збудували чудовий новий будинок.

— Хвала і честь нашому голові! — казали люди. — Тепер у нас буде новий дитячий садок. Кімнат там не злічити. Спальні — окремо, приміщення для забав — окремо, і взагалі все, що треба — окремо.

Голова слухав ці розмови, і радісна усмішка осявала його обличчя. Нарешті, коли колгоспна новобудова була готова, він сказав:

— Ось і дочекалися!

І — в'їхав у многокімнатний будинок із своїми чадами та домочадцями. А щоб заспокоїти колгоспників, зокрема жінок-матерів, поширив чутку, що, мовляв, не збирається там жити вічно, а тільки тимчасово. Однак, речення плянованого виїзду голови з майбутнього дитячого садка не вказувалося.

Батьки малолітніх дітей та й взагалі любителі справедливості стали скаржитися на голову. Після цих скарг прийїжджали з району комісії, але жадної з кімнат за всі п'ять років у колгоспних палатах голова не втратив.

Нарешті, по колгоспу пішла чутка, що голову чи то знімають, чи то підвищують, але, в кожному разі, переводять на інше місце.

Люди, зрозуміла річ, зраділи такій чутці. Але потім зрозуміли, що радіти зарано. Справа в тому, що голову колгоспу „Україна” Летичівського району Хмельницької області тов. Луцишина призначили начальником управління сільського господарства Хмельницького району, і він залишив майбутній колгоспний дитячий садок за собою. Працює він тепер у місті Хмельницькому і їздить щодня відпочивати в село Голосків. А чому не їздити, коли і авто і будинок державні?

Правда, кружляють чутки, що Луцишин не збирається жити в тому будинку вічно. Але мудрі колгоспні діди з цього приводу похитують головами.

П. К.

(„Известия”)